

Přednáška č. 5

Struktura obyvatelstva II.

Struktura obyvatelstva podle vzdělání

- **Rozdíly v úrovni vzdělání patří mezi základní charakteristiky, které slouží k posouzení kulturní, sociální a ekonomické vyspělosti země a kvality lidských zdrojů, které jsou v daný okamžik v zemi dostupné.**
- **Dříve bylo vzdělání výsadou bohatých a privilegovaných vrstev, většina středověké společnosti byla negramotná, důraz se kladl především na získávání praktických, ať už řemeslných nebo vojenských dovedností.**
- **Vzdělání se realizovalo prostřednictvím klášterů, ve městě v neklášterních školách a na prvních univerzitách.**

- **Základním vzdělávacím modelem bylo Sedm svobodných umění** (gramatika, rétorika, dialektika, aritmetika, geometrie, astronomie, hudba).
- **Ve 14. - 16. století docházelo především v jihozápadní Evropě (Itálii) k intenzivnímu kulturnímu a hospodářskému rozvoji.**
- **Návrat k antickým ideálům, filozofii a zaměření se na rozvoj osobnosti daly vzniknout období renesance** (zejména té italské).
- Možnost **vzdělávání** postupně vstupovala také do **základních lidských práv.**

Jak se v globálním měřítku měří úroveň vzdělanosti?

- Jedním ze **základních ukazatelů vzdělanosti** je úroveň **gramotnosti**, tedy schopnost čtení a psaní na základní úrovni.
- Z historického pohledu se úroveň gramotnosti začala **zvyšovat až v posledních dvou stoletích**.
- Zatímco okolo roku 1820 pouze 12 % populace bylo schopno číst a psát, **v současnosti je poměr obrácený a přibližně 17 % světové populace (téměř 1,3 miliardy) tak zůstává negramotných**.
- Pro rok 2017 se jednalo o **přibližně 780 miliónů negramotných dospělých**, z nichž až **dvě třetiny tvořily ženy a tento poměr se od roku 1990 prakticky**

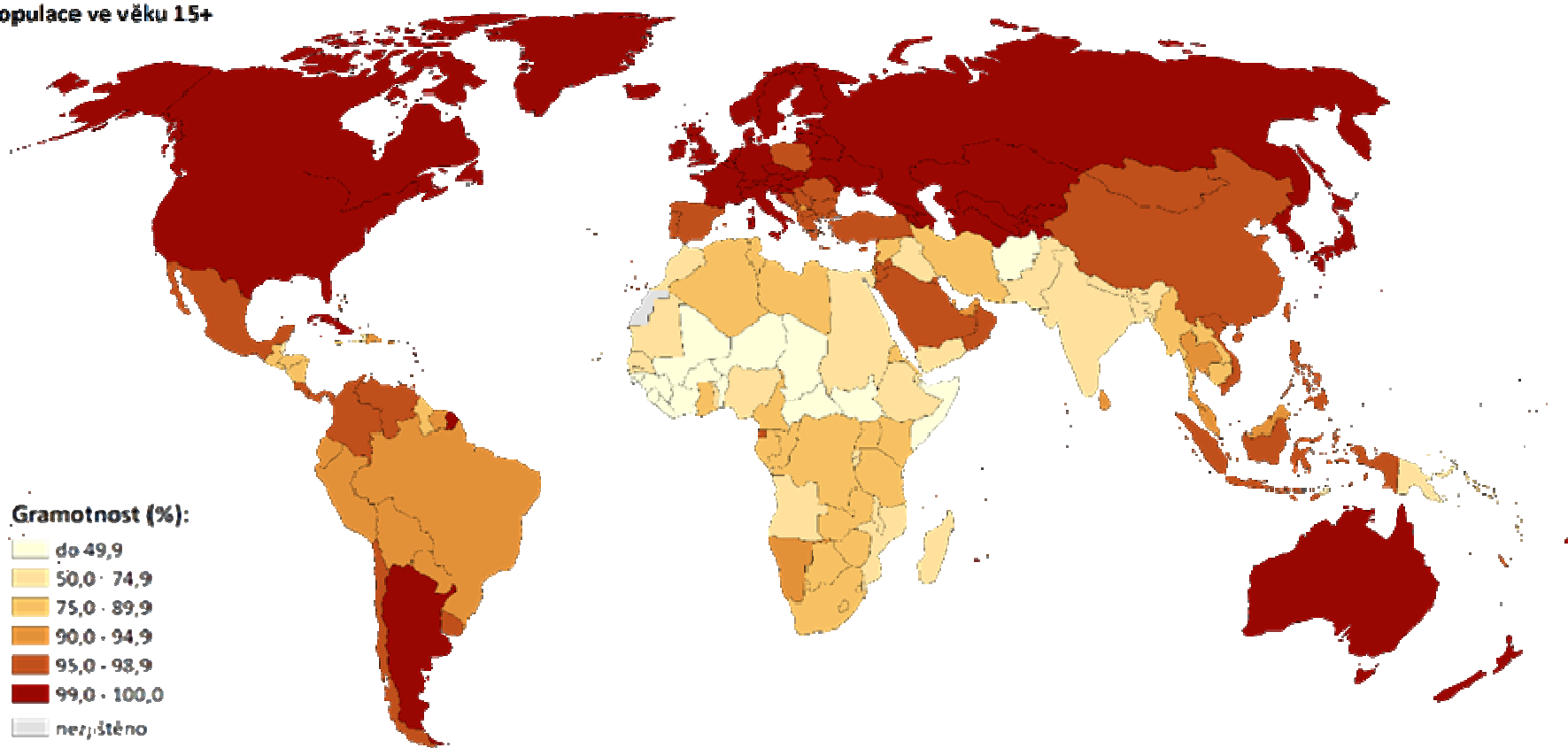
nezměnil!!

Struktura obyvatelstva I.

- **Nejhorší situace zůstává v méně vyspělých zemích především Afriky**, jako je Niger, kde je gramotných pouze 19 % populace, dále Mali, Burkina Faso, Guinea, Jižní Súdán nebo Somálsko, kde se zastoupení gramotných v populaci pohybuje mezi 30 a 40 %.
- **Z asijských zemí je na tom nejhůře Afganistán s 38 % gramotnými**. Je třeba zohlednit, že tato čísla jsou souhrnná za celou populaci. Ve vymezené **věkové skupině nad 65 let se procentuální zastoupení gramotných dramaticky snižuje** a všechny země Afriky, s výjimkou Jihoafrické republiky, tak mají méně než 50 % gramotných.
- Na druhé straně **jen jednotky zemí Afriky** (Niger, Guinea, Benin apod.) **vykazují nižší než 50 % gramotnost pro věkovou skupinu 15-24 let**.
- V kontextu **pohlaví je nižší gramotnost stále charakteristická zejména pro ženy**, a to zvláště **v islámských zemích**.

Míra gramotnosti ve světě v roce 2011 ve věkové kategorii 15+ (1985-2018)

Populace ve věku 15+

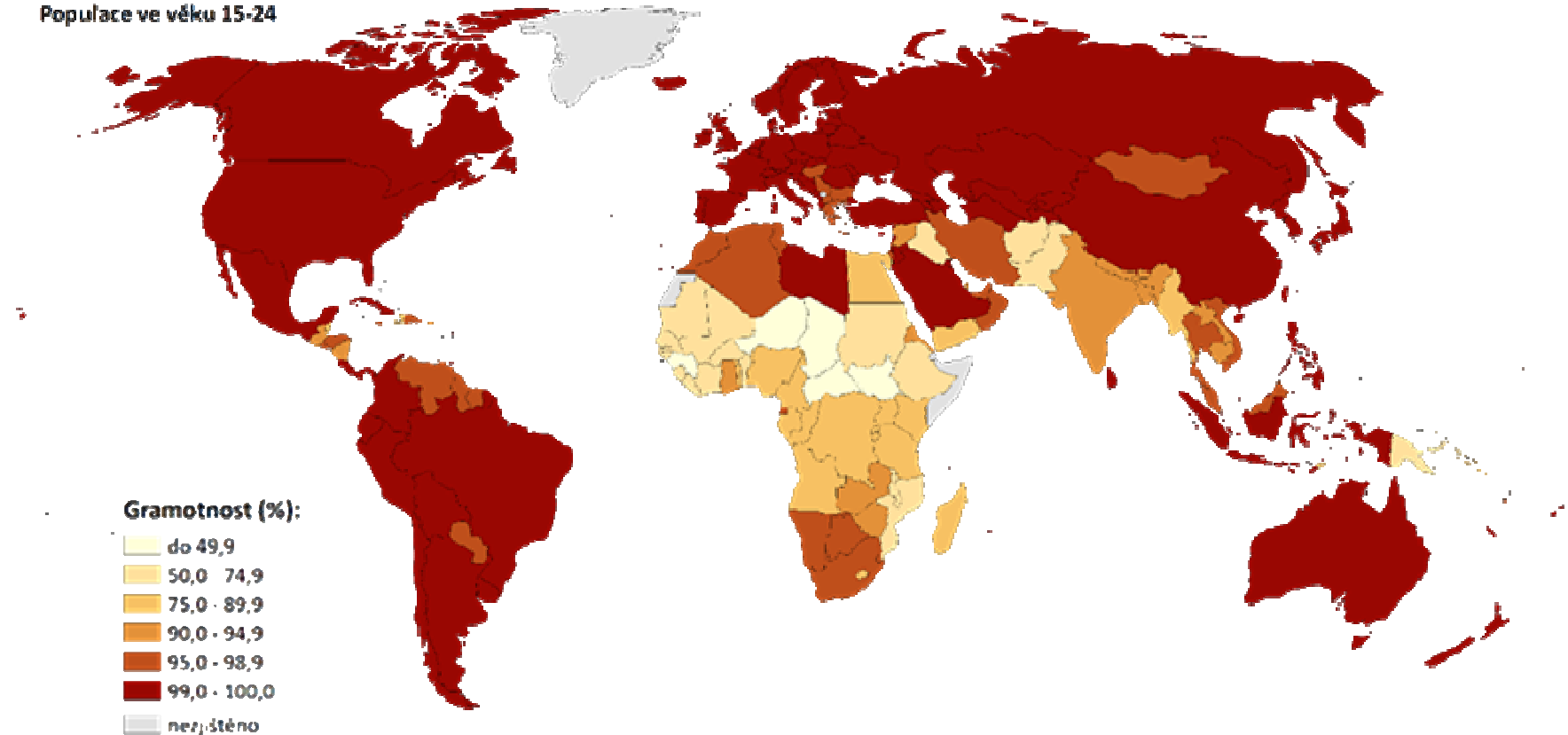
Jak je možné, že země bývalého Východního bloku mají srovnatelnou i vyšší gramotnost než některé vyspělé země Evropy?

Struktura obyvatelstva I.

MUNI
ECON

Míra gramotnosti ve světě v roce 2011 ve věkové kategorii 15-24 (1985-2018)

Populace ve věku 15-24

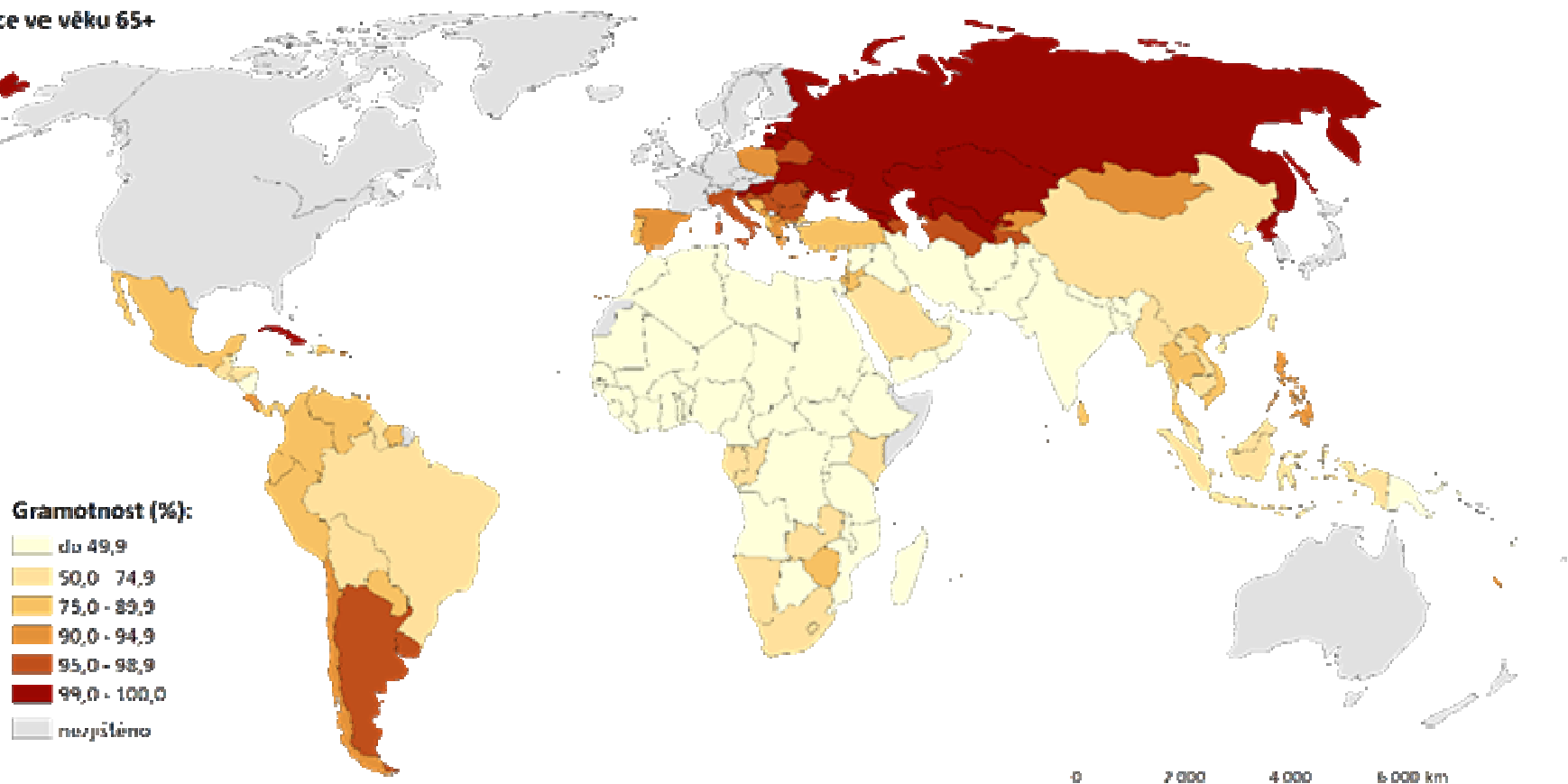
Jak je možné, že země bývalého Východního bloku mají srovnatelnou i vyšší gramotnost než některé vyspělé země Evropy?

Struktura obyvatelstva II.

MUNI
ECON

Míra gramotnosti ve světě v roce 2011 ve věkové kategorii 65+ (1985-2018)

Populace ve věku 65+

***Jak je možné, že země bývalého Východního bloku mají srovnatelnou
i vyšší gramotnost než některé vyspělé země Evropy?***

Struktura obyvatelstva

MUNI
ECON

- Z předchozích obrázků je možné také zjistit, že **velmi vysoké (prakticky 100%) míry gramotnosti dosahují, kromě ekonomicky nejvyspělejších zemí, také země bývalého východního bloku**, včetně prakticky všech postsovětských republik, Kuby a Mongolska.
- Gramotnost jejich obyvatel je prokazatelně vyšší než v některých evropských zemích EU (Portugalsko, Řecko) a dá se předpokládat, že bude vyšší i než ve velké části Španělska, jižní Itálie, ale i v dalších vyspělých zemích.
- Je to **důsledek direktivního, ale i koncepčního přístupu k povinnému základnímu vzdělání v socialistických zemích po 2. světové válce.**
- **U řady zemí střední a východní Evropy se kvalitní vzdělávací systém utvářel i v případě sekundárního a terciárního vzdělávání**, takže lze s trochou nadsázky konstatovat, že tyto země mají jednu z nejlepších příležitostí k dosažení terciární úrovně vzdělání na světě.

- S rozvojem počítačových, resp. obecně komunikačních technologií se v posledních dvou desetiletích kromě klasické gramotnosti často skloňuje pojem **informační gramotnost, resp. počítačová gramotnost** (*Computer Literacy*).
- Počítačová gramotnost byla již před lety volně definována jako **odborná znalost a schopnost uživatele pracovat s počítačem**, přičemž se jedná spíše o uživatelskou schopnost pracovat s aplikacemi než o samotné programování.
- Přes určitou ztrátu vypovídací schopnosti je **gramotnost obyvatelstva důležitou součástí komplexního ukazatele vyjadřujícího kvalitu lidského života**, jímž je **index lidského rozvoje** (*Human Development Index, HDI*).

- **Úroveň gramotnosti** je vhodný ukazatel pro **globální srovnání**, do kterého vstupují i kulturně a ekonomicky rozvojové země.
- **Ve vyspělých zemích ale úroveň gramotnosti dosahuje téměř 100 %**, a proto tento ukazatel ztrácí svůj význam a **nahrazuje se kritériem *nejvyššího dosaženého vzdělání***.
- **Nejednotnost vzdělávacích systémů napříč zeměmi** velmi znesnadňuje mezinárodní porovnání dosaženého vzdělání.
- Na úrovni **EU byla vytvořena klasifikace EQF** (Evropský rámec kvalifikací), jednotlivé státy, včetně ČR, však častěji a vhodněji využívají **klasifikaci ISCED 2011 (Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání)**, kterou vypracovalo UNESCO.
- Její novější verze z roku 2011 definuje **vzdělanostní strukturu obyvatelstva ve věku 25-64 let** a zahrnuje devět vzdělanostních úrovní.

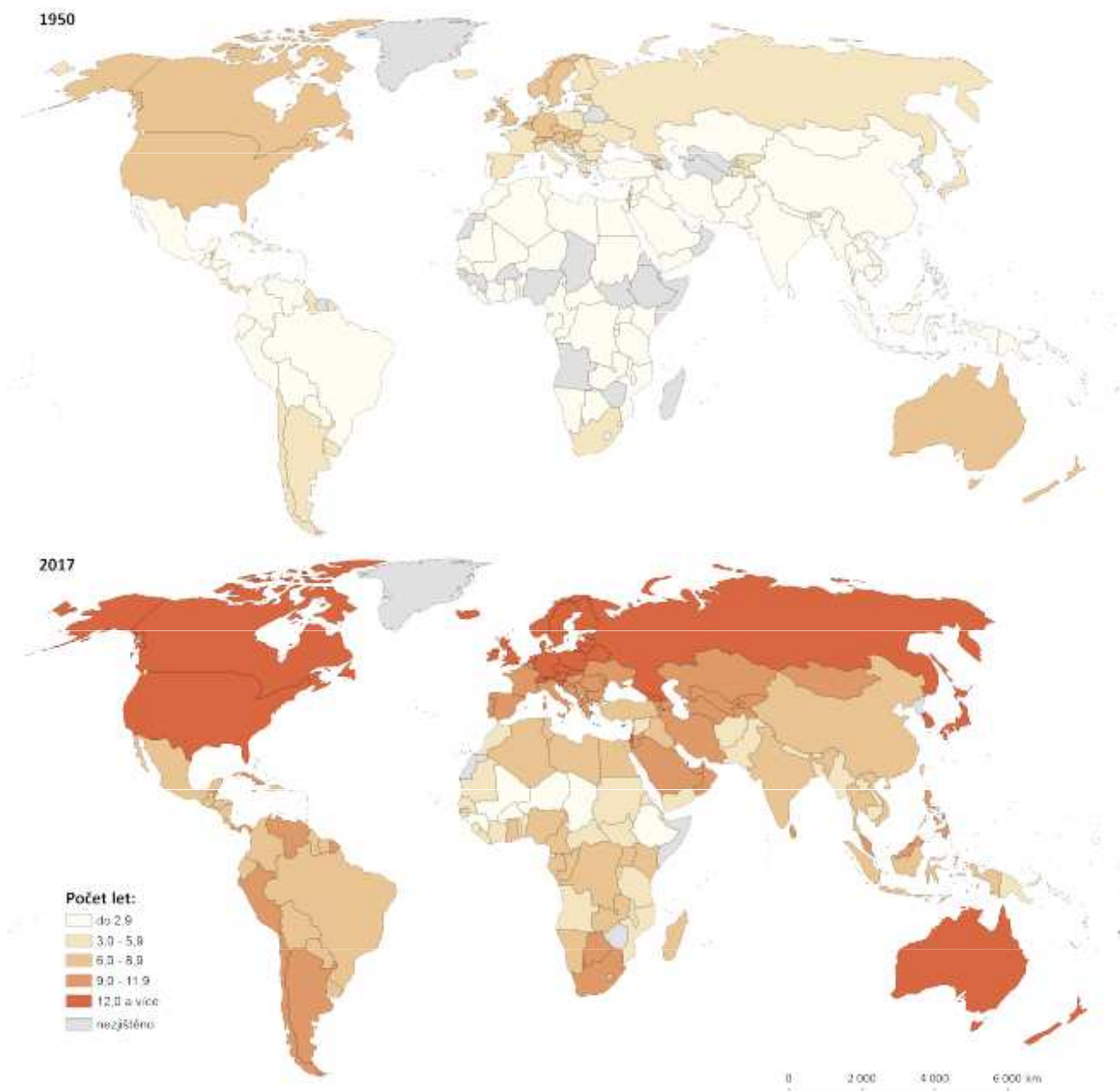
Přehled základních úrovní vzdělání podle klasifikace ISCED 2011

Dosažené vzdělání (ISCED-A)	
0	Nižší než primární vzdělání
1	Primární vzdělání
2	Nižší sekundární vzdělání
3	Vyšší sekundární vzdělání
4	Postsekundární neterciární vzdělání
5	Krátký cyklus terciárního vzdělání
6	Bakalářská nebo jí odpovídající úroveň
7	Magisterská nebo jí odpovídající úroveň
8	Doktorská nebo jí odpovídající úroveň
9	Vzdělání jinde neuvedené

Kde zjistíte (zdroj) strukturu obyvatelstva podle vzdělání v ČR?

- Dalším srovnávacím ukazatelem úrovně vzdělání populace je **průměrná délka vzdělávání** nebo také **průměrná délka školní docházky** či **průměrný počet let strávených ve škole**.
- Ukazatel umožňuje **agregaci dosažených výsledků napříč úrovněmi vzdělávání**, což je vhodný základ pro **analýzu „zásob“ lidského kapitálu**, kterou má populace v daném časovém okamžiku.
- **Průměrná délka školní docházky** se obvykle počítá z údajů o **i) rozdělení populace podle věkových skupin a nejvyšší úrovně vzdělání dosaženého v daném roce a (ii) oficiální délky trvání každé úrovně vzdělání**.
- Je uváděna za dospělou populaci, resp. za obyvatelstvo starší 25 let.

Průměrná délka vzdělávání v zemích světa v roce 1950 a 2017

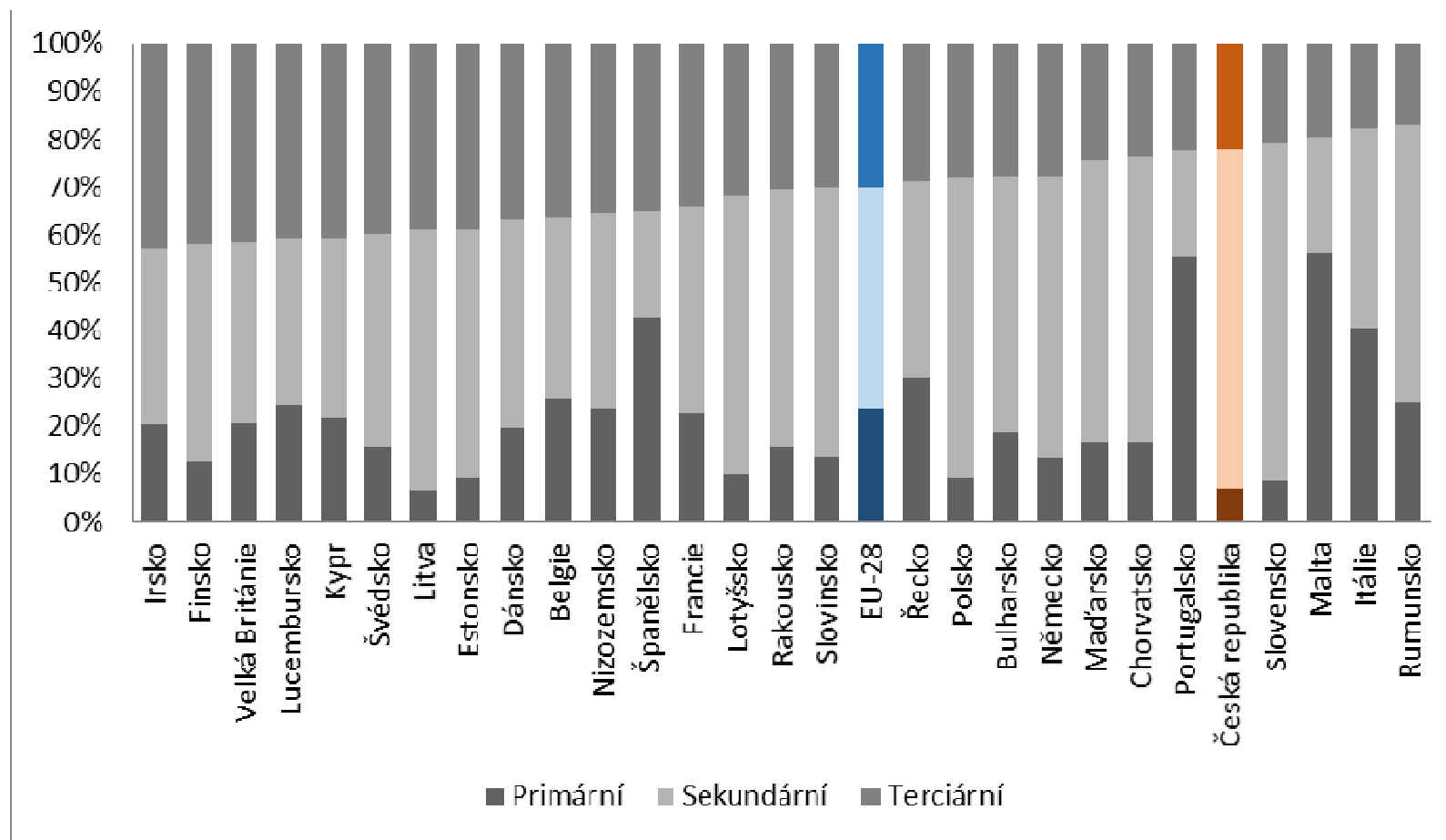

Struktura obyvatelstva I.

- **V posledních dvou stoletích došlo celosvětově k velkému rozmachu vzdělávání a k výraznému zvýšení počtu let strávených ve škole. Ekonomicky a sociokulturně rozvinuté země propagovaly rozvoj vzdělávání již od poloviny 19. století a po 2. světové válce se tento proces stal skutečným globálním fenoménem.**
- **Průměrná délka vzdělávání se od 50. let minulého století zhruba zdvojnásobila. Nejvyspělejší země, které po válce vykazovaly průměrnou délku školní docházky v mezích 6-9 let, se v roce 2017 dostaly na hodnoty 12-15 let.** Do této skupiny se řadí Velká Británie, Skandinávské země, některé střeoevropské země včetně **České republiky a Slovenska**, Pobaltí, Kypr a Gruzie, mimo Evropu USA, Kanada, Japonsko, Jižní Korea, Austrálie a Nový Zéland.
- **Nejkratší průměrnou délku vzdělávání (2-3 roky) nalezneme v zemích západní a saharské Afriky** (Guinea, mali, Niger, Čad a další).

- **Pro Českou republiku, stejně jako pro další země střední a východní Evropy, je typické zastoupení populace s ukončeným středoškolským vzděláním, protože v minulosti byl kladen důraz právě na tuto úroveň vzdělání a maturita byla dlouho považována za jeden z vrcholů vzdělávacího systému. Podíl této skupiny je v ČR dokonce největší z EU.**
- Na druhé straně, i přes značné rozšíření možností dosáhnout terciárního vzdělání, **zůstává podíl vysokoškolsky vzdělané populace pod evropským průměrem (zhruba 23 % vs. 30 %).**

Struktura populace zemí EU-28 ve věku 25-64 let podle nejvyššího dosaženého vzdělání, 2020

- **Vzdělanostní struktura v Evropě vykazuje překvapivě velké rozdíly.**
- **U vysokoškolského vzdělání je na tom nejlépe Irsko s téměř 43 % osob ve věku 25-64 let, na druhé straně leží Rumunsko a Itálie, kde je vysokoškolských absolventů pouze 17 %, na Maltě méně než 20 %.**
- **Malta společně s Portugalskem a Španělskem mají nejvyšší zastoupení populace s nejvyšším dokončeným základním vzděláním - důvodem může být mj. zaměření zemí na cestovní ruch, kde není vyžadována vysoká kvalifikace pracovníků.**
- **Na opačné straně žebříčku je Litva a Česká republika, kde jako nejvyšší ukončilo základní vzdělání méně než 7 % populace.**

Struktura obyvatelstva I.

- Častěji než s klasifikací ISCED se ovšem v **ČR lze setkat s rozlišením nejvyššího dosaženého vzdělání u osob starších 15 let na čtyři základní skupiny:**
 - **Základní vzdělání (nedokončené základní vzdělání)**
 - **Střední vzdělání bez maturity**
 - **Střední vzdělání s maturitou, vyšší odborné vzdělání**
 - **Vysokoškolské vzdělání**

Struktura obyvateľstva II.

- **V České republice mezi lety 1950 a 2018 výrazně narůstala vzdělanostní úroveň obyvatelstva.**
- **Při sčítání lidu v roce 1950 dosahovaly více než čtyři pětiny obyvatel starších 15 let nejvýše základního vzdělání, 10 % pak středního bez maturity, 5 % středoškolského s maturitou a 1 % vysokoškolského s extrémním nepoměrem v počtu mužů vůči ženám.**
- Vzhledem k tehdejší hospodářské situaci si velké množství rodin nemohlo dovolit podporovat děti déle, než vyžadovala základní školní docházka, naopak byl žádoucí brzký nástup do zaměstnání a zajištění si obživy.

- **V následujících desetiletích klesal počet lidí se základním vzděláním, a naopak zastoupení všech ostatních rostlo díky snáze dostupnějšímu vzdělávání, dálkovému studiu i socioekonomickým podmínkám.**
- **Navzdory tomu byly až do roku 1980 osoby s nejvyšším základním vzděláním nejpočetnější v populaci.**
- **Až v roce 1991 se nejpočetnější stala skupina se středoškolským vzděláním bez maturity a byla jí i při sčítání v letech 2001 a 2011.**

- **Podíl středoškolsky vzdělaných s maturitou se od roku 1950 zvýšil více než pětinasobně, vysokoškolsky vzdělaných 12krát.**

Vývoj nejvyššího dosaženého vzdělání u obyvatel ČR starších 15 let mezi roky 1950-2018 (v %)

Typ vzdělání	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2011	2018*	2021
základní vč. neukončeného	84,0	81,0	53,9	45,2	33,8	23,7	19,0	13,4	13,3
střední vč. vyučení	9,9	7,7	29,0	32,8	35,8	38,5	34,9	33,6	31,6
střední s maturitou	5,1	9,1	13,7	17,0	23,2	28,8	32,9	34,5	33,9
vysokoškolské	1,0	2,2	3,4	5,0	7,3	9,0	13,2	19,5	21,0

2,0 nezej.

** Podle Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS). Údaje ke 3. čtvrtletí 2018.*

Struktura obyvatelstva podle náboženství

- **Definice náboženství, která by byla přijímaná vědeckou komunitou, dosud nebyla sestavena, jedná se totiž o abstraktní pojem.**
- **Obecně jde o ustálenou soustavu představ o existenci nadpřirozených skutečností mimo dosah smyslové zkušenosti, soustava věr ve Vyšší moc, v boha/(y), bohyni/(ě).**
- **Náboženství má obvykle vlastní morální kodex, instituce, hodnoty, rituály a praxi.**

- **Náboženství je fenomén, který ovlivňuje většinu obyvatel Země.**
- **Ateisté, kteří popírají existenci boha, tvoří přibližně 10 % světové populace, větší skupina lidí je bez vyznání, přibližně 1,5 mld. lidí.**
- **Podle výzkumu společnosti Win/Gallup International nejvíce věřících lidí v poměru k celkovému počtu obyvatel žije v Africe (86 %) a na Středním Východě (82 %), na opačném konci pomyslného žebříčku leží Oceánie a Austrálie (44 %) a západní Evropa (43 %).**

- **V Evropě se také nachází nejméně náboženské státy na světě, kam patří Švédsko, Česká republika, Nizozemí a Velká Británie (20-30 % věřících). Tuto skupinu doplňují Čína (7-9 %) a Japonsko (13 %) jako nejméně náboženské státy světa.**
- **Na druhé straně jsou Etiopie, Niger, Malawi, Srí Lanka a další země s 99 % věřících, velmi silné náboženské cítění mají také populačně velké a turisticky atraktivní Thajsko či Egypt, v Evropě pak Kosovo, Makedonie či Polsko (více než 80 % věřících).**
- **Z uvedených informací je tedy zřejmé, že pokud lidé uvádějí náboženskou víru ve velké míře, tak se jedná daleko více o islám než o křesťanství nebo jiná náboženství.**
- **Vyšší podíl věřících je dán sociokulturní a ekonomickou úrovní – čím je nižší, tím se lidé více upínají na něco „jiného“ než na materiální hodnoty... (nemusí platit úplně vždy!)**

- Co se týče **Číny**, tak podle odhadů katolického časopisu Crux zde bylo **v roce 2010 více než 70 milionů křesťanů**, což z ní paradoxně činí **sedmý „nejkřesťanštější“ národ planety**.
- **Demografické odhady** počítají **do roku 2025 až se 160 miliony věřících a do roku 2030 s 247 miliony**, což znamená, že **Čína v blízké budoucnosti může předběhnout v počtu křesťanů i Spojené státy**.
- **Číňané jsou ve své podstatě věřící lidé** - demokratizace a modernizace Číny však **nemůže vést přes „západní“ křesťanství**, které může tyto procesy spíše poškozovat, ale zejména přes **vliv tradiční čínské kultury a vztah komunistického systému a oficiálního čínského lidového náboženství**.

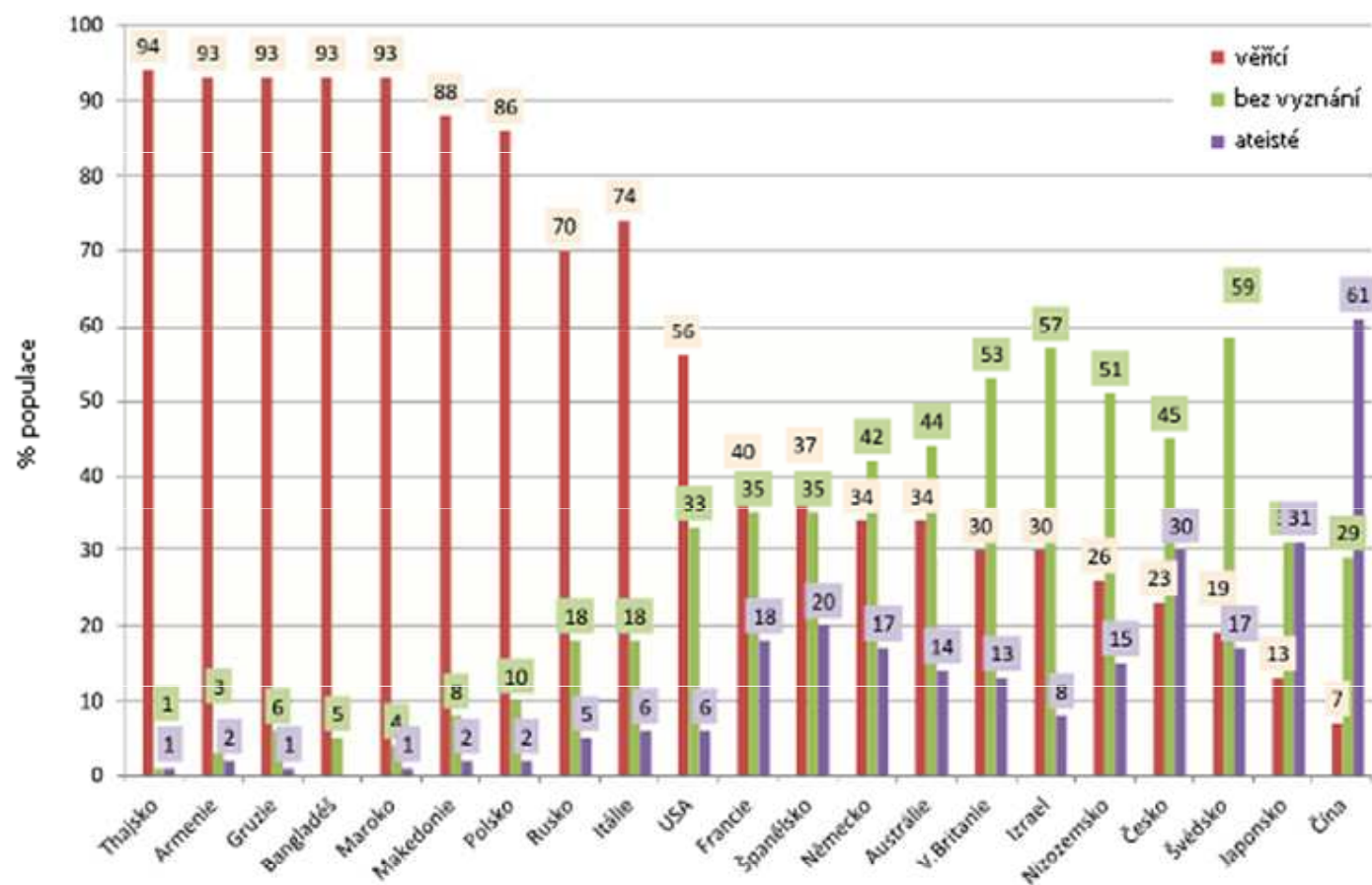

Čínští křesťané

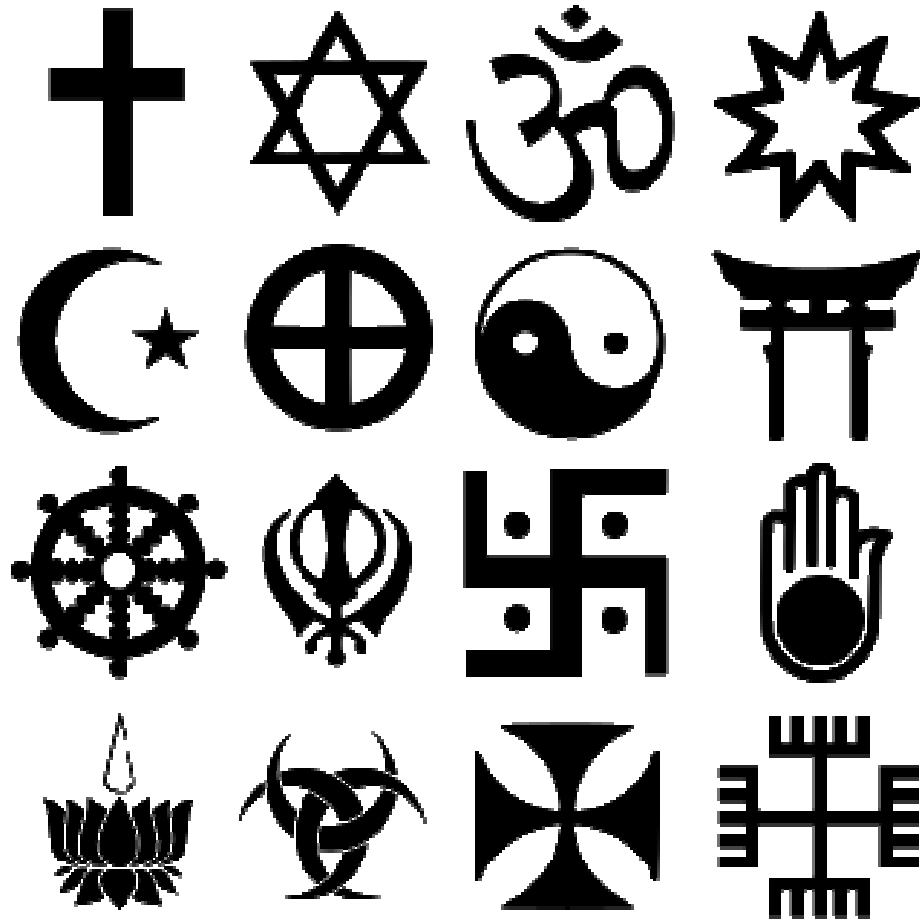

Struktura obyvatelstva II.

Vybrané státy světa s nejvyšším počtem věřících a ateistů

- **Mezi největší světová náboženství se řadí Křesťanství, Islám a Judaismus, Hinduismus a Buddhismus.** První tři vyjmenované jsou tzv. monoteistická náboženství, to znamená, že lidé věří pouze v jednoho boha, tzv. polyteistická náboženství uznávají více bohů a božstev.
- **Křesťanství, Islám a Judaismus jsou náboženství Knihy,** protože jejich věřící věří ve stejného Boha a Starý zákon považují za posvátný, inspirovaný Bohem.
- Křesťané navíc uznávají Nový zákon, muslimové Starý i Nový zákon uznávají pouze principiálně, jeho současnou formu však ne, neboť je považují za pozměněnou vůči jejich původní formě. Jejich knihou je Korán.

Struktura obyvatelstva II.

- **Křesťanství je stále světově nejrozšířenějším náboženstvím (31 % světové populace, 2,17 mld. věřících).**
- **Oficiálně bylo křesťanství přijato „západní“ civilizací během 4. století** (prvním císařem, který přijal křesťanství, byl Konstantin I. Veliký v roce 337 n. l.), aby **později ovládlo velkou část Evropy a s kolonizátorskými proudy se rozšířilo i do jiných částí světa.** Během svého vývoje se křesťanství rozštěpilo na **tři zásadní větve:**

Římsko-katolickou

- nejrozšířenější, především v Evropě a Latinské Americe, ale i např. na Filipínách, reprezentovanou papežem;

Pravoslavnou

- rozšířená ve východní a jihovýchodní Evropě, reprezentovanou patriarchou;

Protestantskou

- rozšířená v západní a severní Evropě, USA a Austrálii, zastoupenou velkým množstvím církví jako důsledek reformace od 16. století, např. luteránství, kalvinismus, anglikánská církev, baptistická církev apod. (Koch, 2000).
-

- Počátky islámu jsou spojeny s působením arabského proroka Mohameda na Arabském poloostrově v 7. století n.l. V dalších stoletích se islám velmi rychle **rozšířil kromě Blízkého východu i do velké části středomoří**, aby byl na konci 15. století z Pyrenejského poloostrova vytlačen.
- Od 13. století se však začala rozmáhat **Osmanská říše z východu (dnešní Turecko)**, která o 150 let později dobyla Konstantinopol (1453), rozvrátila Byzantskou říši a obsadila velkou část jihovýchodní a část střední Evropy. **Její rozmach na severní hranici zastavil až vojenský neúspěch u Vídně na konci 17. století.**
- Přes zánik Osmanské říše po 1. světové válce zůstaly v Evropě její **historické pozůstatky až do dnešních dní**, a to v podobě **převažujícího islámu v...
... Bosně a Hercegovině, Albánii a Kosovu** (enklávy také v Srbsku, Bulharsku a dalších zemích).

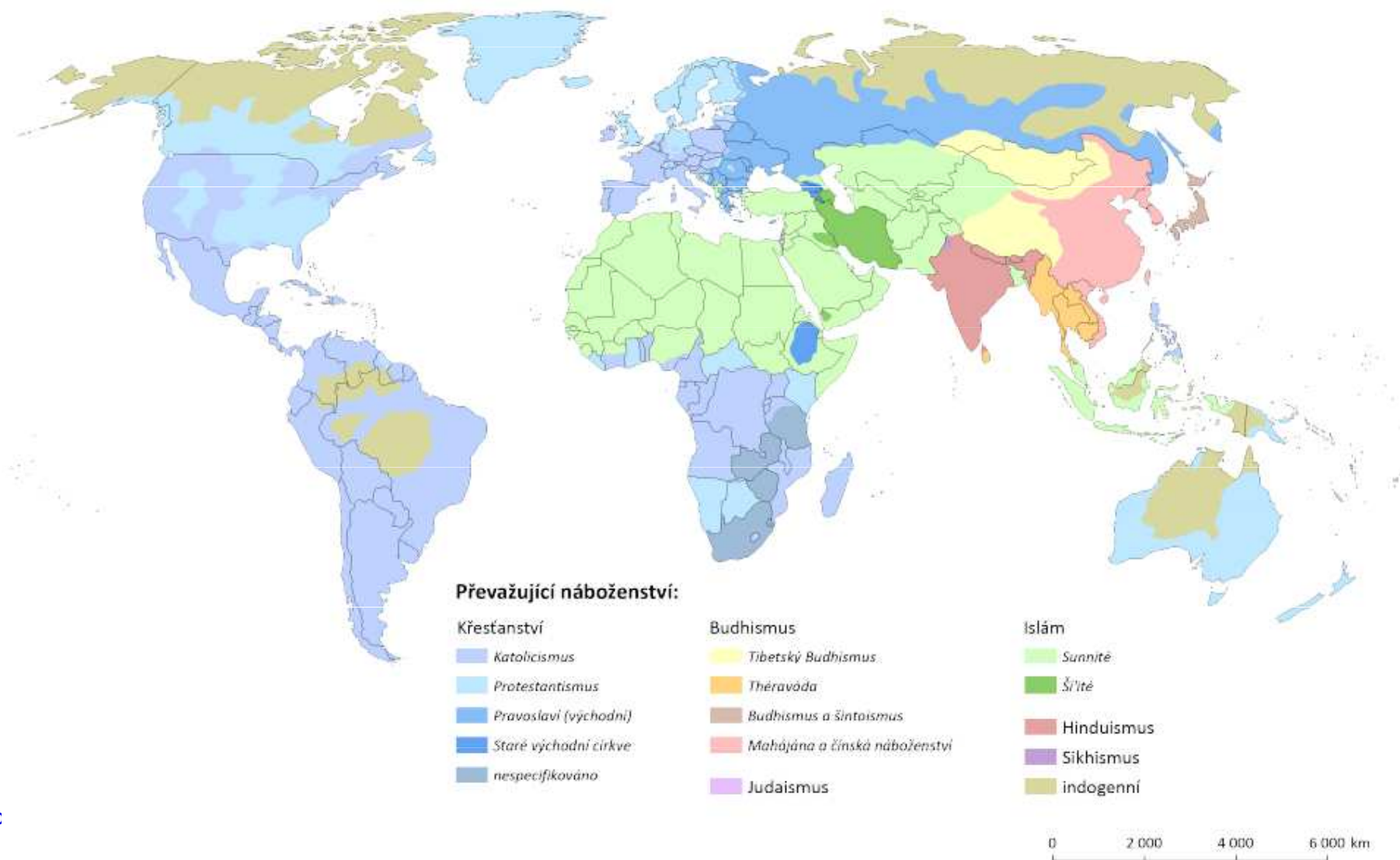
- **Islám je druhým nejrozšířenějším náboženstvím světa, v současnosti tvoří 23 % světové populace, 1,61 mld. věřících, ale podle demografického vývoje se dá očekávat, že okolo roku 2050 bude na planetě žít více muslimů než křesťanů.**
- **Nejvíce je rozšířený v oblastech severní Afriky, jihozápadní, střední, jižní a jihovýchodní Asii.**
- **Toto náboženství má dvě hlavní větve: sunnitskou (většina věřících) a šíitskou (především Írán, Irák, Azerbajdžán a Bahrajn).**

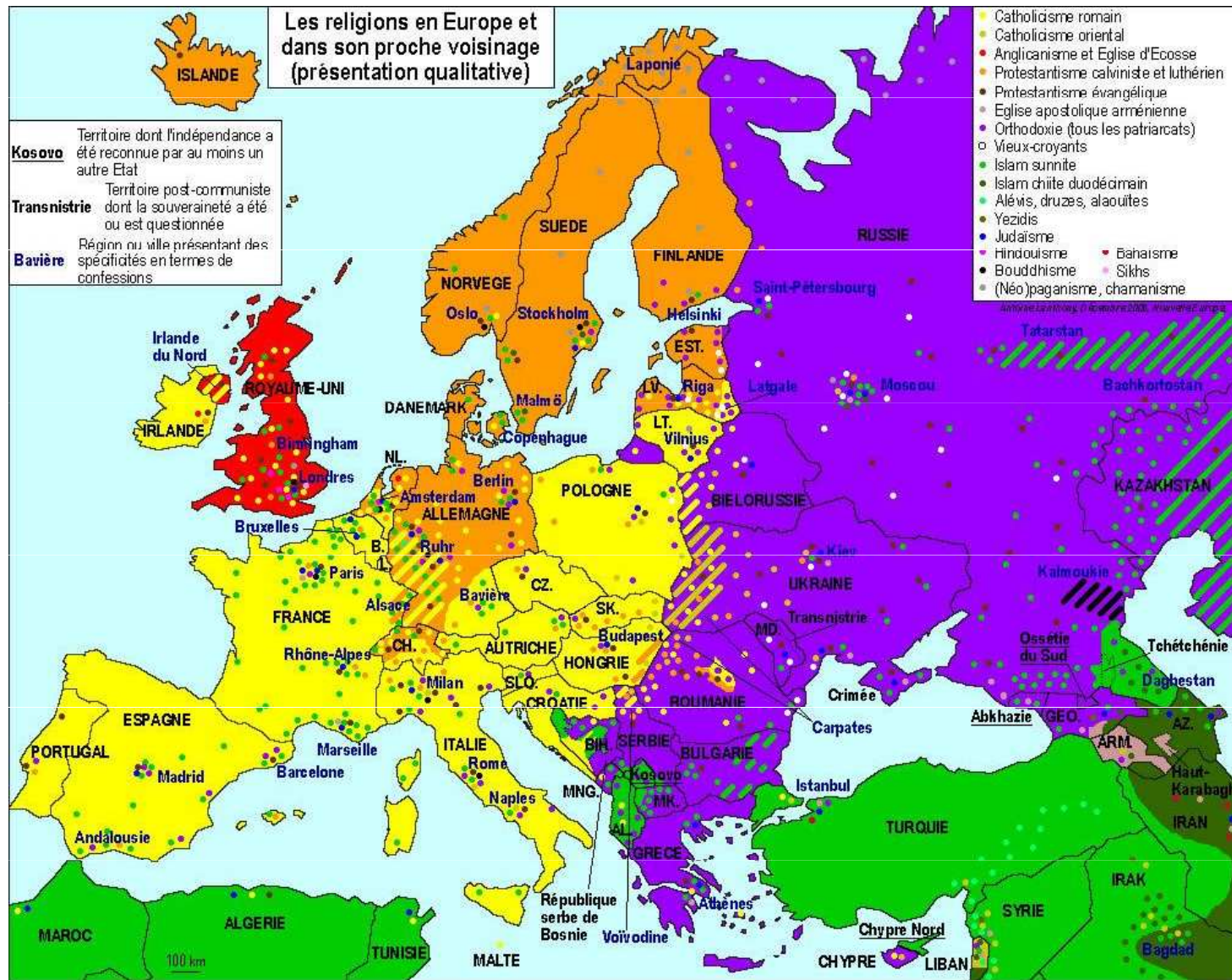
Která větev je více „nebezpečná“?

- **Hinduismus** vyznává přibližně 1,1 mld. lidí na světě (15 %), je rozšířený především na území Indie, Nepálu a na Mauriciu.
- **Buddhismus** je rozšířený především v Číně a ve východní a jihovýchodní Asii. Představuje čtvrté nejrozšířenější náboženství světa s necelými 500 miliony následovníky.
- **Judaismus** se již v dřívějších dobách rozšířil do celého světa a v současnosti má zhruba 20 mil. následovníků. Kontroverzní je otázka židovského státu **Izrael**, který byl založen v roce 1948, a které je domovem pro 6,5 milionu židů, více než 5,5 židů žije v USA.

Struktura obyvatelstva I.

Prostorové rozšíření náboženství ve světě

Struktura obyvatelstva I.

Jazyková struktura

- Jedním z nejsnáze rozpoznatelných znaků národa je jeho jazyk.
- V procesu **formování národa tvoří jednu z nejdůležitějších funkcí**, což je např. vidět ve **shodě názvů jazyka a národa**, ale i **geograficky má jazyk význam při sestavování národnostní struktury obyvatelstva světa**.
- I přesto **existují státy, které na svém území využívají až stovky jazyků....**,
... např. Papua Nová Guinea (841), Indonésie (710) nebo Nigerie (526).

- **Určit, kolik na světě existuje jazyků, je prakticky vyloučené**, a to z důvodu jejich neustálého vývoje, vzniku nových a zániku nepoužívaných i rozšiřování poznání a informací o nich.
- **Odhaduje se, že počet jazyků ve světě dosahuje 7 tis.**, přičemž až **1/3 z nich je v ohrožení**, to znamená, že mají méně než 1 000 mluvčích, kteří jej dokážou aktivně používat.
- Na druhé straně až **polovina světové populace využívá dohromady pouze 23 jazyků.**

Nejvíce obyvatel světa hovoří ???

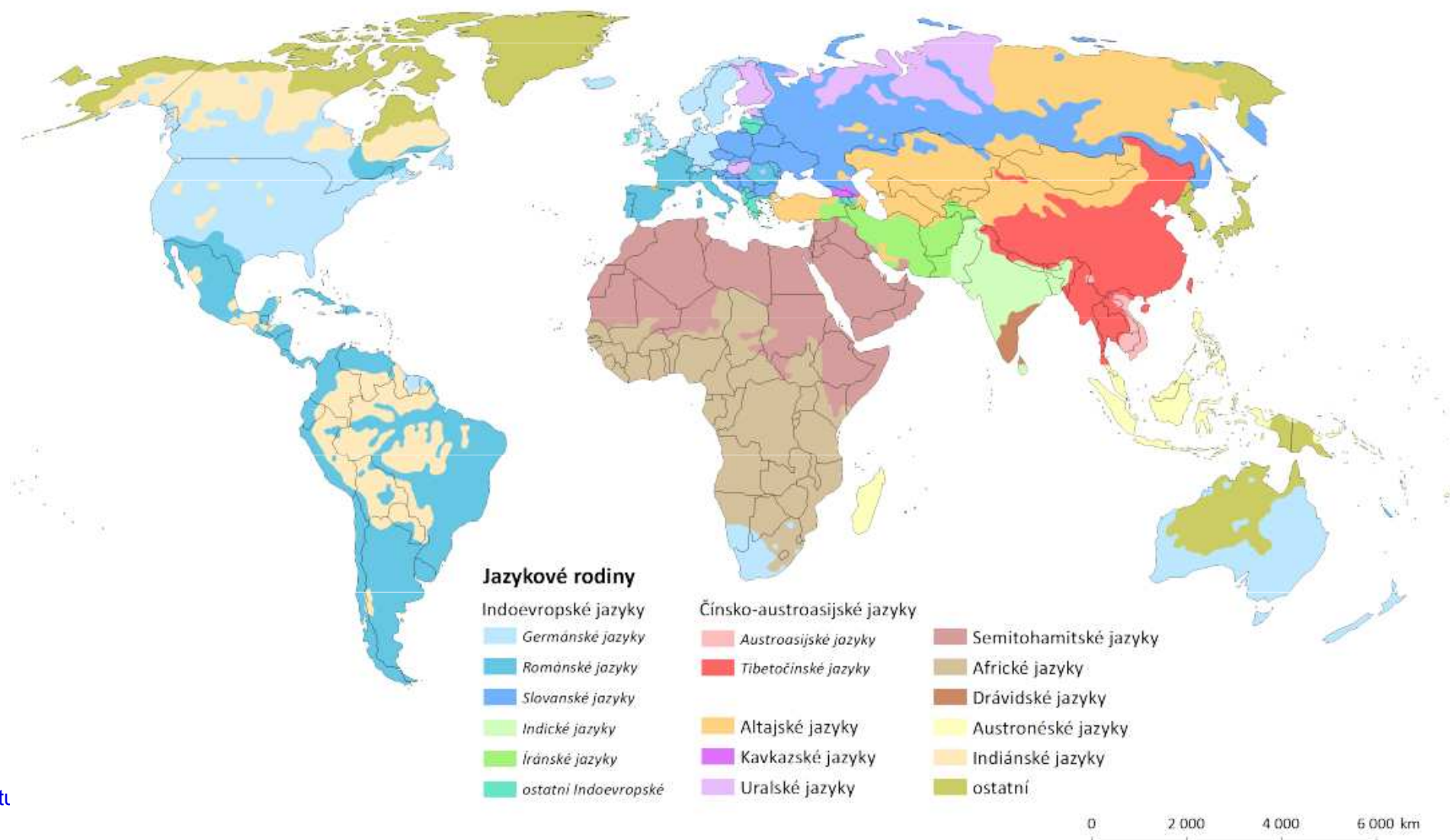
***Prostorově nejrozšířenější
jazyk světa je ???***

Pořadí	Jazyk	Rodilí mluvčí (v mil.)
1.	Čínština	1299
2.	Španělština	442
3.	Angličtina	378
4.	Arabština	315
5.	Hindština	260
6.	Bengálština (Bangladéš)	243
7.	Portugalština	223
8.	Ruština	154
9.	Japonština	128
10.	Lahndština (Pákistán)	119
11.	Jávanština	85
12.	Turečtina	79
13.	Korejština	77
14.	Francouzština	77
15.	Němčina	76

- Stejně jako determinace přesného počtu je **obtížné také určení nejvyužívanějších jazyků**. V současnosti je nejpočetnější obyvatelstvo hovořící čínštinou s přibližně **1,3 mld. rodilými mluvčími**, z toho až jedna mld. hovoří **mandarínskou čínštinou**.
- Je třeba nicméně brát v úvahu, že **čínština je jednotná pouze v psané formě**.
- V mluvené formě jsou velké odlišnosti, přičemž může jít až o 300 různých jazyků/dialektů, které jsou pouze formálně sjednoceny jako čínština.
- Vliv jazyka je víceméně **prostorově omezen na území Čínské lidové republiky a Tchaj-wanu**.

- **Původní velké prostorové rozšíření ztratily, spolu s rozpadem koloniálních panství, francouzština a němčina, které jsou podle počtu rodilých mluvčích aktuálně na 14. a 15. pozici.**
- **V evropském prostředí ale mají stále důležitou roli.**
- **Většina evropských jazyků patří do indoevropské jazykové rodiny, které se dělí na menší skupiny.**
- **Největší skupiny jsou jazyky slovanské, germánské a románské, menší poté ugrofinské nebo baltské.**
- **V celém světě jsou zhruba dvě desítky hlavních jazykových rodin.**

Prostorové rozmístění jazykových rodin ve světě

- **V Evropě dominuje angličtina**, ve které je schopných komunikovat 51 % občanů EU, z toho 13 % jako rodilí mluvčí, 38 % se jazyk naučilo.
- **Až 56 % občanů EU uvádí, že se kromě své mateřštiny dokáže domluvit alespoň ještě jedním cizím jazykem**, 28 % pak uvádí schopnost komunikovat ve dvou cizích jazycích.
- Zajímavostí je, že **97 % Slováků uvádí, že umí alespoň jeden cizí jazyk** (pravděpodobně ovlivněno znalostí češtiny), patří tak ke špičce v Evropě společně s Lucemburskem a Nizozemskem.
- Na opačné straně pak jsou státy **Irsko, Velká Británie, Itálie, Maďarsko, Portugalsko a Španělsko**, kde 50-60 % obyvatel uvádí, že kromě své mateřštiny neumí jiný jazyk.

- **V západní a JZ Evropě dominují románské jazyky zahrnující portugalštinu, španělštinu, francouzštinu a italštinu. Do stejné skupiny patří rumunština.**
- Specifické postavení mají ve Španělsku **katalánština, galicijština a baskičtina.**
- Baskičtina, využívaná v oblasti Baskicko a která má značnou kulturní i politickou autonomii, je uznávána jako jazyk menšiny a má status úředního jazyka této autonomní části.
- Je klasifikována jako izolovaný jazyk, tedy takový, který nelze zařadit do žádné jazykové rodiny.

- **Germánské jazyky se využívají především severních a západních zemích Evropy.**
- Z toho plyne i jejich rozdělení na **severogermánské** (islandština, faerština, norština, švédština, dánština) a **západogermánské** (skotština, angličtina, fríština, nizozemština, němčina).

- **Ve východní Evropě dominují slovanské jazyky**, které se vyznačují bohatým principem ohýbání slov.
- Slovanské jazyky se dělí na **západoslovanské** (čeština, polština, slovenština, lužická srbština, kašubština), **východoslovanské** (ruština, běloruština, ukrajinština) a **jihoslovanské** (srbština, černohorština, bosenština, chorvatština, makedonština, bulharština).

- **Do indoevropských jazyků patří také řečtina**, vyvinutá ze starořečtiny. Tvoří samostatnou vývojovou větev a používá se především v Řecku, na Kypru a v některých částech Turecka.
- **Vedle čínštiny je řečtina nejstarším kontinuálně používaným jazykem na světě**, ze kterého **vychází i slova používaná v jiných jazycích** (angličtina, francouzština, italština a další), stejně tak písmo – **alfabeta** – je **nejstarší písmo nalezené na evropském kontinentu**. Z ní se **později vyvinuly azbuka a nejčastěji využívaná latinka**.
- **„La lingua pura“ ve středověku?**
- **Další jazykovou skupinou v Evropě je ugrofinská**, která se dále dělí na ugrickou (maďarština) a finsko-permskou (finština, estonština) větev; všechny poté patří do uralské jazykové rodiny.

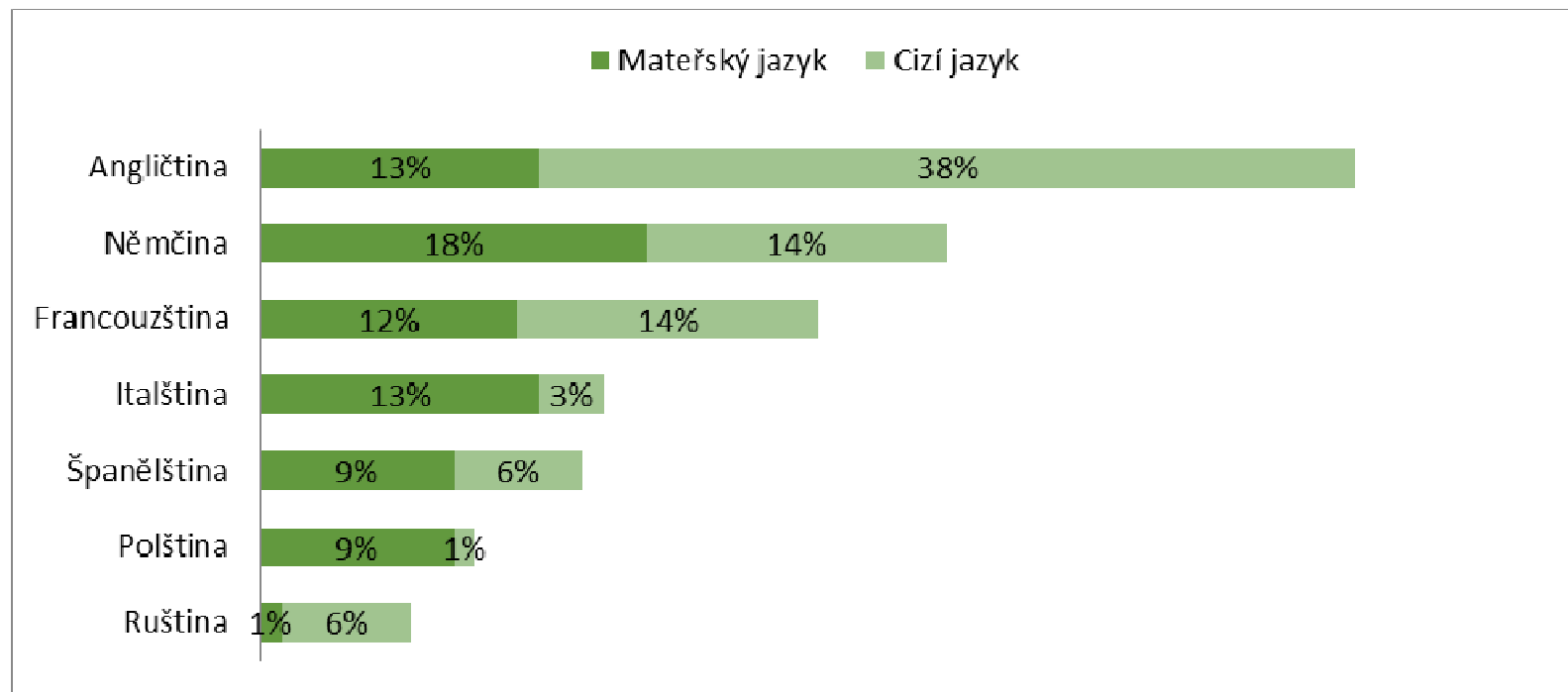
Prostorové rozmístění jazykových rodin a vybraných jazyků v Evropě

Struktura obyvatelstva II.

Jaký je nejpoužívanější jazyk v Evropě (počet rodilých mluvčích/mateřský jazyk)?

Nejpoužívanější jazyky v Evropské unii

Rasová, etnická a národnostní struktura

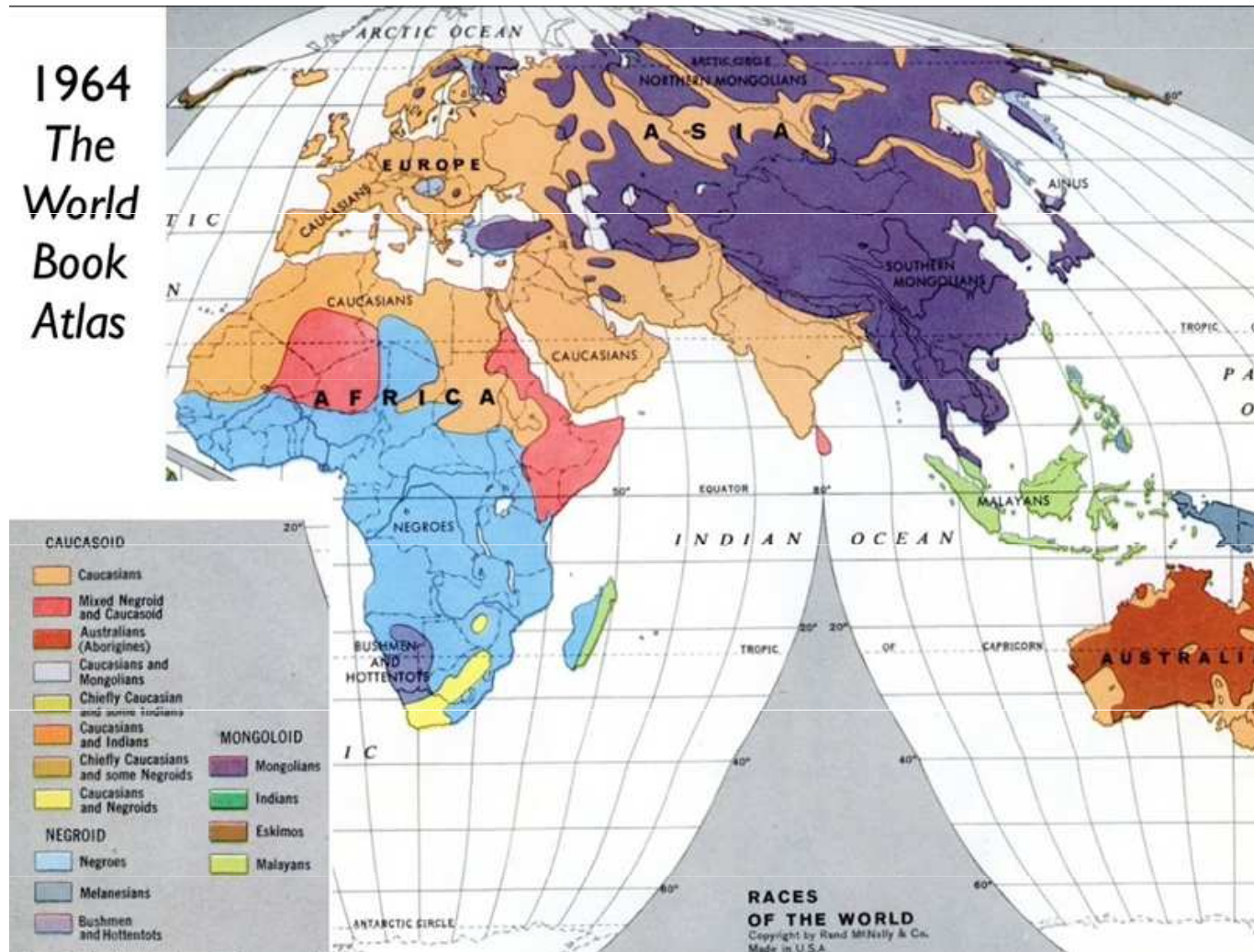
- **Lidská rasa** je velká skupina lidí s podobnými, dědičně podmíněnými, antropologickými znaky – barva pleti, barva a tvar vlasů a očí, tvar lebky, nosu, rtů, kterými se jednotlivé rasy od sebe navzájem odlišují.
- Na základě těchto odlišností se na světě rozlišují tři rasy: europoidní, mongoloidní a negroidní.

- **Europoidní (euro-asijská) - tzv. „bílá“ rasa, tvoří asi 50 % světové populace.** V důsledku evropské expanze europoidní rasa osídlila všechny části světa. Nejvíce jsou příslušníci této rasy zastoupeni v Evropě, Severní Americe, JZ Asii, Austrálii či arabské Africe. V moderní klasifikaci se užívá rozdělení na čtyři hlavní skupiny – nordický, baltický, dinarský a alpský typ.
- **Mongoloidní (asijsko-americká) – tzv. „žlutá“ rasa, zastupuje přibližně 40 % lidstva.** Nejvíce je rozšířena v Asii, ale také např. v Severní Americe či na Madagaskaru. Mongoloidní rasa se dělí na tři hlavní skupiny, a to centrální asijskou, asijsko-tichomořskou a indiánskou (tzv. „rudá“ rasa).
- **Negroidní (ekvatoriální) – tzv. „černá“ rasa, tvoří asi 10 % světové populace.** Největší zastoupení této rasy je ve střední a jižní Africe, dále v Austrálii a Oceánii (Nová Guinea). Rozlišují se dva základní typy, a to paleonegroidní (staročernošský) a neonegroidní (mladočernošský).

- Současné rasové složení světadílu je vzhledem k migracím obyvatelstva pestré. Výsledkem migrací je míšení lidských ras a vznik tzv. přechodných ras, respektive míšenců:

Mulat	Kříženec europoidní a negroidní rasy - bělocha a černocho
Mestik	Kříženec europoidní a mongoloidní rasy – Asiata, indiána a bělocha
Zambo	Kříženec negroidní a mongoloidní rasy - indiána a černocho

1964
The
World
Book
Atlas

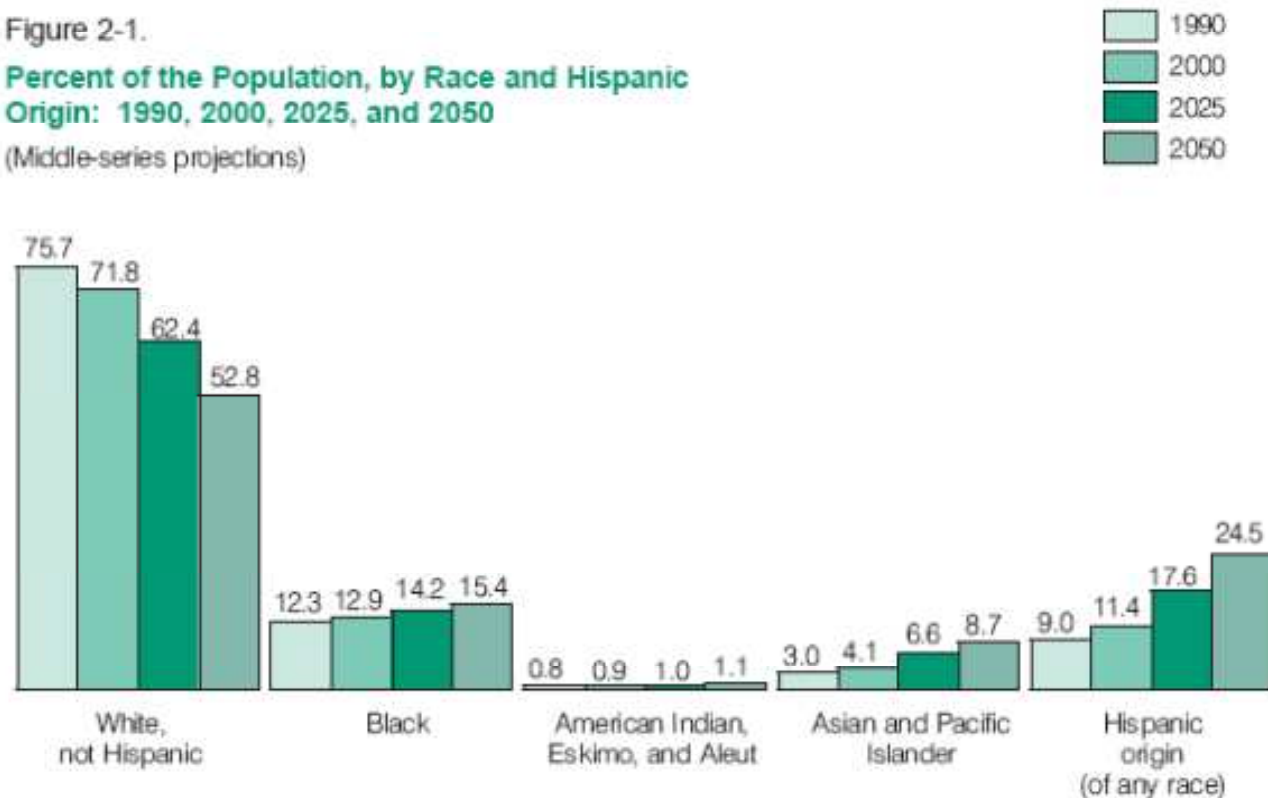
Struktura obyvatelstva II.

USA – vývoj rasové struktury

Figure 2-1.

Percent of the Population, by Race and Hispanic Origin: 1990, 2000, 2025, and 2050

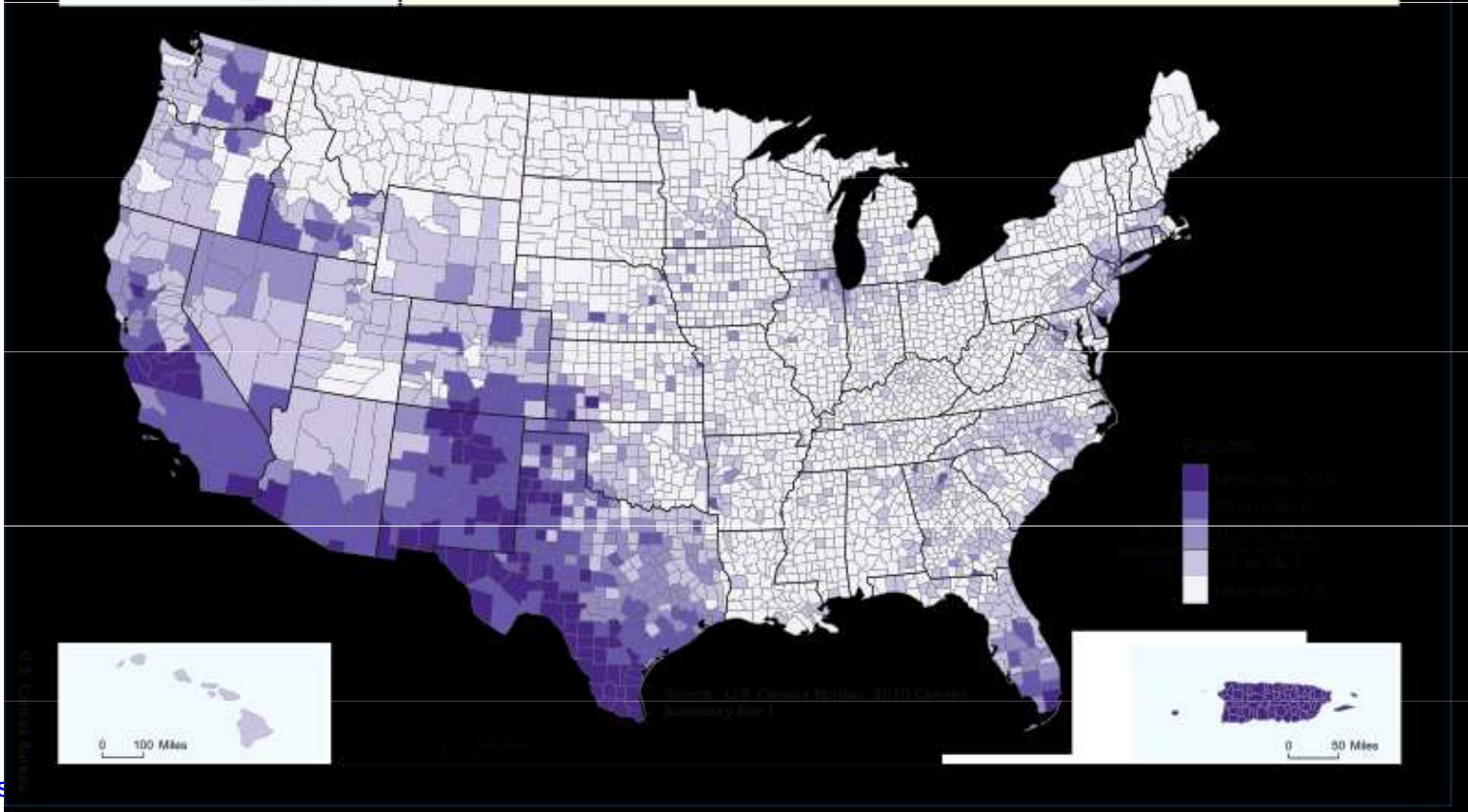
(Middle-series projections)

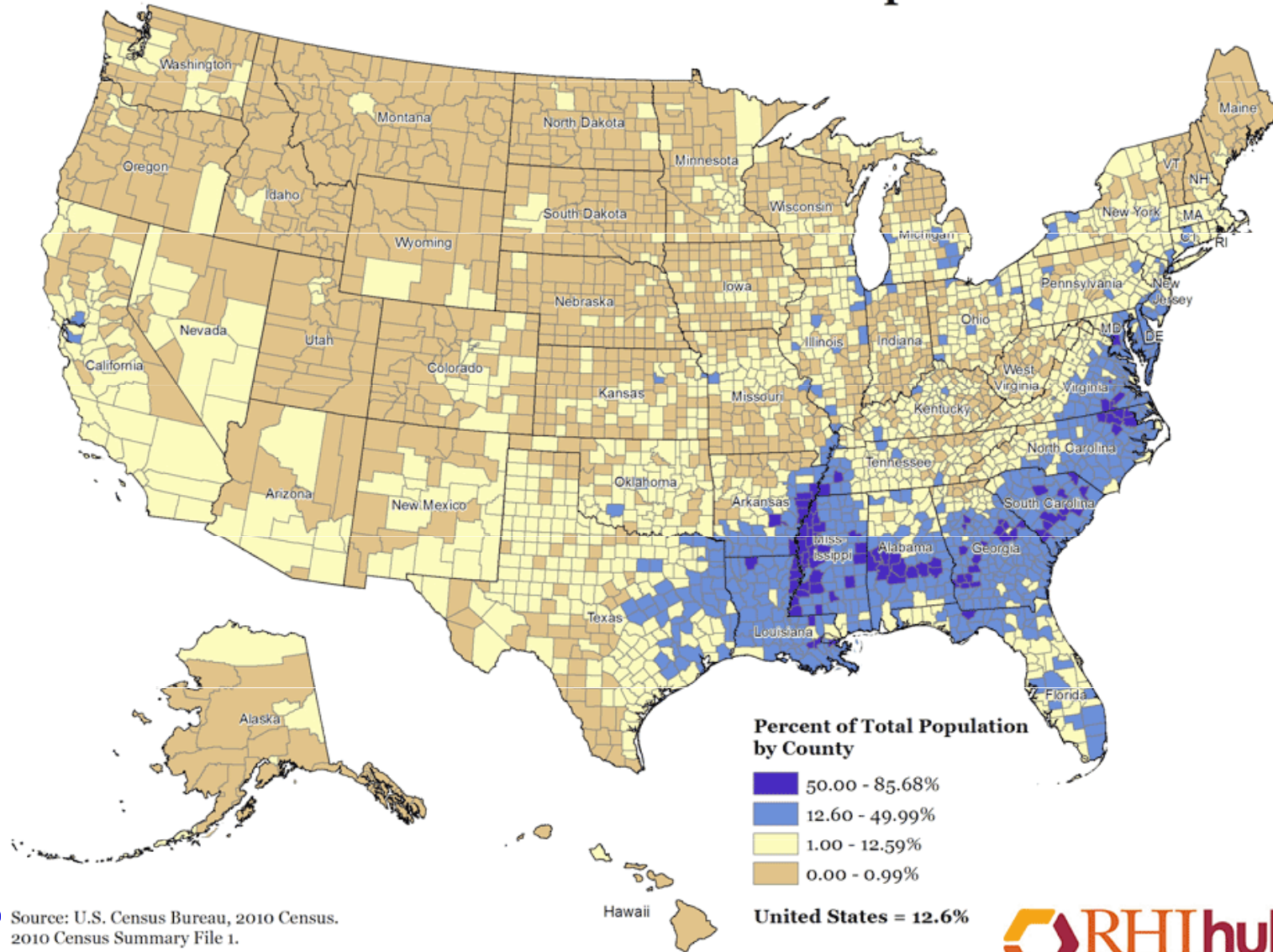
Hispanic or Latino Population as a Percent of Total Population by County: 2010

(For information on confidentiality protection, nonsampling error, and definitions, see www.census.gov/prod/cen2010/doc/sf1.pdf)

Struktura obyvatel

Black or African American Population

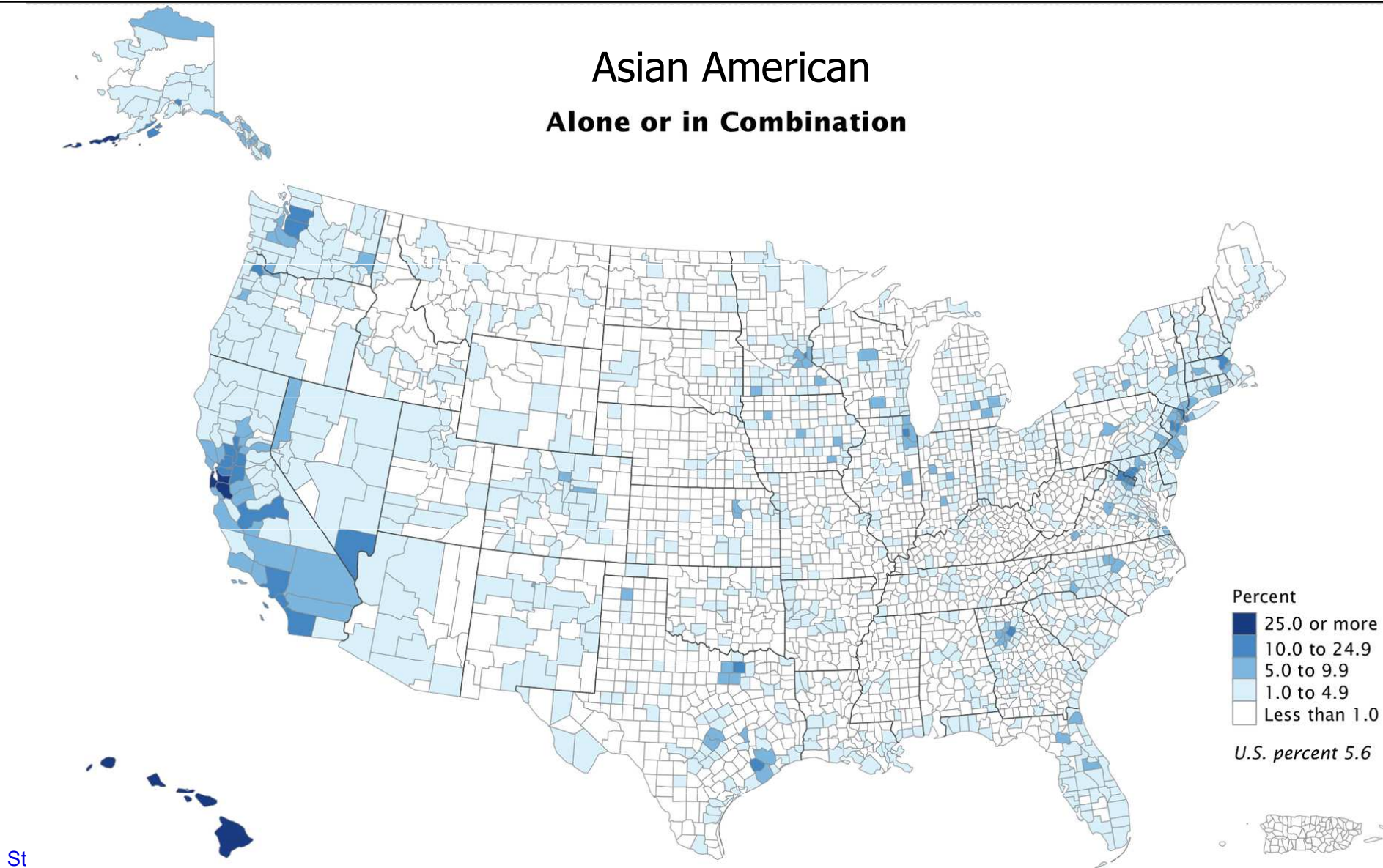

Struktura obyvat: Source: U.S. Census Bureau, 2010 Census. 2010 Census Summary File 1.

Note: Alaska and Hawaii not shown to scale

Asian American Alone or in Combination

Source: U.S. Census Bureau, 2010 Census Redistricting Data (Public Law 94-171) Summary File, Table P1.

Etnická struktura

- **Etnicita** je mnohovýznamový pojem užívaný ve společenských vědách, který může označovat příslušnost jedince k etniku nebo etnické skupině, či se jedná o vědomí nebo pocit sounáležitosti s etnicky definovanou kolektivitou.
- Někdy se také hovoří o **normě a životním stylu**, které identifikují a odlišují skupiny osob od jiných lidí.
- Etnicitu lze získat **automaticky** (narozením se do určitého etnického společenství) **nebo může být zvolena** (přechod do jiné etnické skupiny).

- **Ve světě se nachází nespočet etnických skupin, které lze charakterizovat dle vícečetných znaků.**
- **Za nejpočetnější etnickou skupinu jsou považováni Chanové, jež spojuje jazyk (čínština) a kultura.**
- **V některých případech se etnické skupiny nachází pouze na území jednoho státu, konkrétně např. Afroameričané, což je dáno historickými souvislostmi a sjednocujícím znakem je rasa.**
- **Např. Peršany lze nalézt po celém světě a jejich společným znakem je vedle kultury také jazyk a rasa má v tomto případě upozadující roli.**

Příklady etnických skupin ve světě

název etnika	kritérium	země pobytu	přibližný počet
Afroameričané	Rasa	USA	43 mil
Angličané	Jazyk	Spojené království, USA, Austrálie, Nový Zéland, Kanada, JAR, Zimbabwe	100 mil
Bengálci	Rasa, jazyk	Bangladéš, Indie, Pákistán, Saudská Arábie	300 mil
Chanové	Jazyk, kultura	Čína, Tchaj-wan, Hongkong, Singapur, Macao	1,310 mil
Peršané	Jazyk, kultura	Írán, Tádžikistán, Uzbekistán, Pákistán, Irák, USA	81 mil

Struktura obyvatelstva II.

- **Česká republika, coby „multikulturní“ společnost**, byla a částečně stále je utvářena odlišnými etnickými, sociálními a náboženskými skupinami.
- Přesto má **ve společnosti zásadní postavení majorita**. Při vzniku **Československého státu v roce 1918** žilo na území **početné německé, maďarské, polské a židovské obyvatelstvo**.
- Vlivem druhé světové války a období krátce po něm (odsun německého obyvatelstva) a následného uzavření hranic vojsky **se společnost postupně homogenizovala a během 2. poloviny 20. století ustálila na 93-95 % českého (moravského a slezského) obyvatelstva, čímž se stala jedním z nejvíce etnicky homogenních států světa.**

- **Národnost je příslušnost osoby k určitému národu**, kdy národ je chápán jako společenství, na jehož utváření mají největší vliv společná kultura, dějiny, území, či jazyk a jehož členové mají podvědomí sounáležitosti s tímto společenstvím.
- **V průběhu času se měnil význam pojmu národnost, takže je velmi složité jej definovat.**
- Národnost lze **získat narozením, adopcí, uzavřením manželství**, ale nevylučuje se hlášení k více národnostem nebo také k žádné.

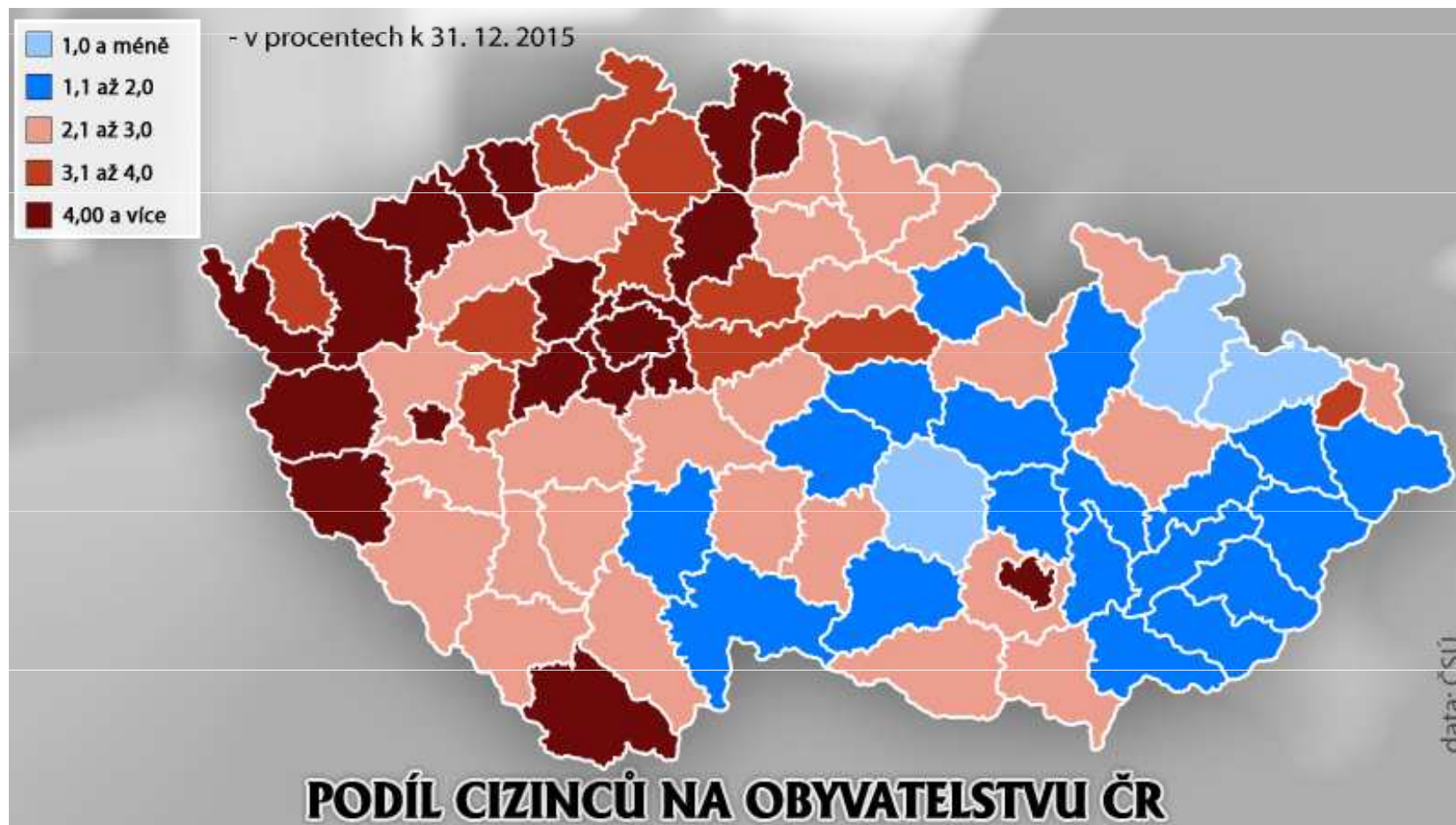
- Je vhodné rozlišovat národnost danou i) **etnickým původem** (například na základě stejného jazyka či kultury), či ii) **politickým** (dáno občanstvím), kdy za příslušníky národa jsou považováni všichni, co jsou teritoriálně soustředěni ve státě, jsou jeho občany a mají právo účastnit se politiky a uplatňovat svoji suverenitu.
- Nevylučuje se také provázání těchto dvou skutečností dohromady.
- **Někdy se národnost ztotožňuje či zaměňuje se státní příslušností a občanstvím.**

- **V České republice se zjišťuje národnost v rámci sčítání lidu, domů a bytů.** V čase se měnily jak definice, tak metodika a význam zjištěných údajů měl v různých obdobích rozdílnou váhu.
- **Česká republika se vyznačuje národnostní homogenitou (jednou z největších na světě) s dominantním zastoupením české národnosti.**
- **Charakter byl utvářen historickým a politickým vývojem země** (migrací obyvatelstva během 2. světové války, válečnými ztrátami národnostních skupin, poválečným odsunem a výměnou obyvatelstva, re/emigrací a přesídlováním).

- **Nejpočetnější národnostní menšinou byli až do druhé světové války Němci, avšak po odsunu po roce 1946 jejich místo zaujali Slováci, kteří tvoří nejpočetnější menšinu dodnes.**
- Otevření hranic po roce 1989 znamenalo méně kontrolovaný přísun národnostních menšin, zvýšil se zejména podíl:
- **vietnamské národnostní menšiny**, jenž činil v roce 2011 na území České republiky 0,3 % z celkové populace (30 tis. osob);
- dále se jednalo o **Ukrajince** s podílem 0,5 % (53 tis. osob)
- a **Rusy** s 0,2 % (18 tis. osob).

Vývoj národnostního složení obyvatel České republiky v letech 1921-2011 (v %)

národnost	sčítání lidu								
	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2011
Česká	67,5	68,4	93,8	94,3	94,5	94,6	81,2	90,4	64,3
Moravská	-	-	-	-	-	-	13,2	3,7	5,0
Slezská	-	-	-	-	-	-	0,4	0,1	0,1
Slovenská	0,2	0,4	2,9	2,9	3,3	3,5	3,1	1,9	1,4
Polská	1,0	0,9	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6	0,5	0,4
Německá	30,6	29,5	1,8	1,4	0,8	0,6	0,5	0,4	0,2
Maďarská	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1

Struktura obyvatelstva II.

Struktura obyvatelstva podle ekonomické aktivity

- Mezi důležité strukturální klasifikace obyvatelstva patří i vztah osob k ekonomické činnosti. Informace o úrovni ekonomické aktivity obyvatelstva v jednotlivých zemích (země OECD nebo EU) až do úrovně území **NUTS III** zjišťují prostřednictvím výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) národní statistické úřady.
- VŠPS je provázané se standardy a doporučeními **Mezinárodní organizace práce** (*International Labour Organization*, ILO).

- **Ekonomicky aktivní obyvatelstvo (pracovní sílu) tvoří podle VŠPS zaměstnaní a nezaměstnaní.**
- Za **zaměstnané** jsou považovány všechny osoby starší 15 let, které patří mezi placené zaměstnance, příslušníky armády nebo osoby zaměstnané ve vlastním podniku.
- Za **nezaměstnané** jsou považovány osoby 15leté a starší, které souběžně splňují tři podmínky:

1) nemají placené zaměstnání ani sebezaměstnání;

2) zaměstnání aktivně hledají - formou aktivního hledání práce se rozumí hledání prostřednictvím úřadu práce nebo soukromé zprostředkovatelny práce, dále hledání práce přímo v podnicích, využívání inzerce, podnikání kroků pro založení vlastní firmy, podání žádosti o pracovní povolení a licence nebo hledání zaměstnání jiným způsobem;

3) jsou připraveny k nástupu do práce (okamžitě nebo nejpozději do dvou týdnů) – buď pro výkon placeného zaměstnání nebo zaměstnání ve vlastním podniku.

- **Ekonomická aktivita obyvatelstva je zjišťována v jednotlivých zemích také v rámci sčítání lidu.**
- **Zatímco VŠPS zjišťuje ekonomickou aktivitu čtvrtletně, v případě ČR do úrovně krajů, sčítání lidu zjišťuje EA většinou jednou za 10 let, ale do územní úrovně obcí, a dokonce i základních sídelních jednotek.**
- Ekonomická aktivita obyvatel České republiky při sčítání lidu je zjišťována v souladu s definicemi a doporučeními ILO a LSF (*Labour Force Surveys*) pro sledování charakteristik na trhu práce.

– ***Ekonomicky aktivní*** obyvatelstvo tvořící pracovní sílu jsou tedy i při sčítání lidu osoby, které splňují požadavky na zařazení mezi zaměstnané a nezaměstnané. Mezi ***zaměstnané*** patří všechny osoby ve věku 15 a více let, které v rozhodný okamžik sčítání byly:

- zaměstnanci v placeném zaměstnání jako zaměstnanci, patřily mezi sebezaměstnané (zaměstnavatelé, samostatně činní, členové produkčních družstev) nebo pomáhající členy rodiny;
- pracující důchodci, pracující studenti a učni;
- ženy na mateřské dovolené (28 resp. 37 týdnů);

Nezaměstnané jsou všechny osoby ve věku 15 a více let, které byly v rozhodný okamžik sčítání:

- bez práce,
- hledaly aktivně práci
- a byly připraveny k nástupu do práce.

Ekonomicky neaktivní osoby jsou:

- nepracující důchodci,
- ostatní nepracující osoby s vlastním zdrojem obživy,
- děti předškolního věku,
- nepracující žáci, studenti a učni,
- osoby v domácnosti,
- ženy na další mateřské dovolené, resp. osoby na rodičovské dovolené a ostatní závislé osoby.

- <https://www.kurzy.cz/zpravy/611529-29-09-2021-zamestnanost-a-nezamestnanost-podle-vysledku-vsps-ctvrtletni-udaje-2-ctvrtleti-2021/>

- Základním ukazatelem ekonomické aktivity je ***míra ekonomické aktivity*** (EA), kterou lze charakterizovat jako **podíl ekonomicky aktivních (zaměstnaných a nezaměstnaných) na celkové populaci**.

$$\text{Míra ekonomické aktivity} = \frac{\text{Počet ekonomicky aktivních}}{\text{Celková populace}} * 100(\%)$$

- Daleko nejsledovanějším ukazatelem o situaci na trhu práce je však **míra nezaměstnanosti**.
- Tento ukazatel poskytují pravidelně čtvrtletně **výsledky výběrového šetření pracovních sil**.
- Ukazatel se nazývá „**obecná míra nezaměstnanosti**“, aby se odlišil od „**míry registrované (evidované) nezaměstnanosti**“, která je ve většině evropských zemí **publikována úřady práce měsíčně**, a to v daleko podrobnějším územním rozlišení (často až do úrovně obcí), než v případě VŠPS.

- Obě uvedené míry nezaměstnanosti se počítají podle stejného vzorce jako podíl nezaměstnaných (dosažitelných uchazečů o zaměstnání) z pracovní síly (zaměstnaných a nezaměstnaných neboli ekonomicky aktivních).

$$\text{Míra nezaměstnanosti} = \frac{\text{Počet nezaměstnaných}}{\text{Pracovní síla}} * 100(\%)$$

- **V roce 2012 došlo ke změně metodiky výpočtu úrovně nezaměstnanosti v okresech, správních obvodech a obcích. Míra registrované nezaměstnanosti byla od 1. 1. 2013 nahrazena novým ukazatelem, a to „*podílem dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let na obyvatelstvu stejné základní věkové skupiny*“ (tj. na produktivním obyvatelstvu).**
- **Ve jmenovateli vzorce pro výpočet úrovně nezaměstnanosti se místo pracovní síly (ekonomicky aktivního obyvatelstva) se nyní používá produktivní obyvatelstvo.**

Podíl nezaměstnaných osob

$$\text{Podíl nezaměstnaných osob} = \frac{\text{Počet uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let}}{\text{Počet obyvatelstva ve věku 15-64 let}} * 100(\%)$$

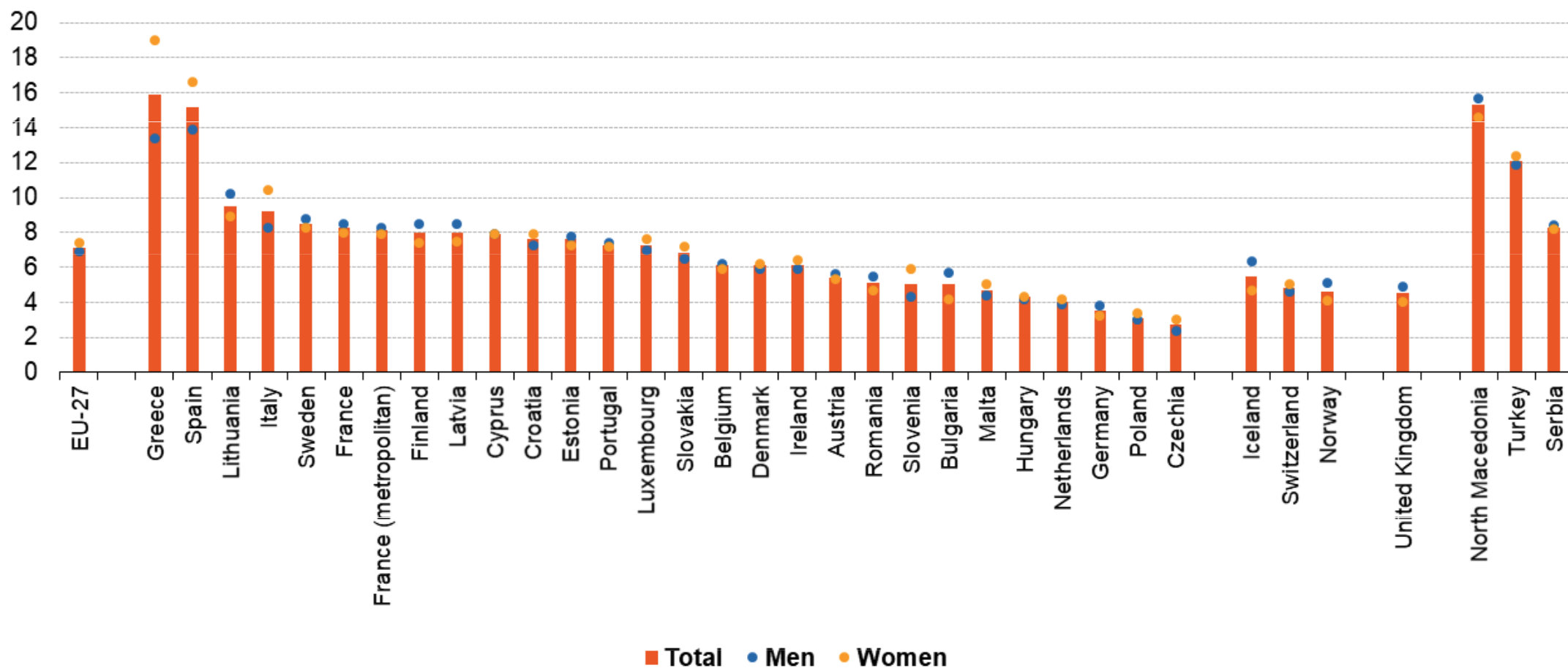
Jaký je zásadní rozdíl mezi oběma ukazateli? Respektive jaký je rozdíl mezi ekonomicky aktivním obyvatelstvem a obyvatelstvem v produktivním věku?

- **Nový ukazatel PNO je nižší než míra nezaměstnanosti** (obecně zhruba o 1 – 1,5 procentního bodu), neboť **ve jmenovateli** vzorce pro jeho výpočet (obyvatelstvo v produktivním věku) **jsou zahrnuté i některé skupiny ekonomicky neaktivního obyvatelstva (studenti, učni, osoby se ZPS, osoby na rodičovské dovolené apod.)**

Jak si stojí (nedávno stála) česká republika v míře nezaměstnanosti v rámci EU?

Unemployment (ILO) by sex and country, Q3 2020

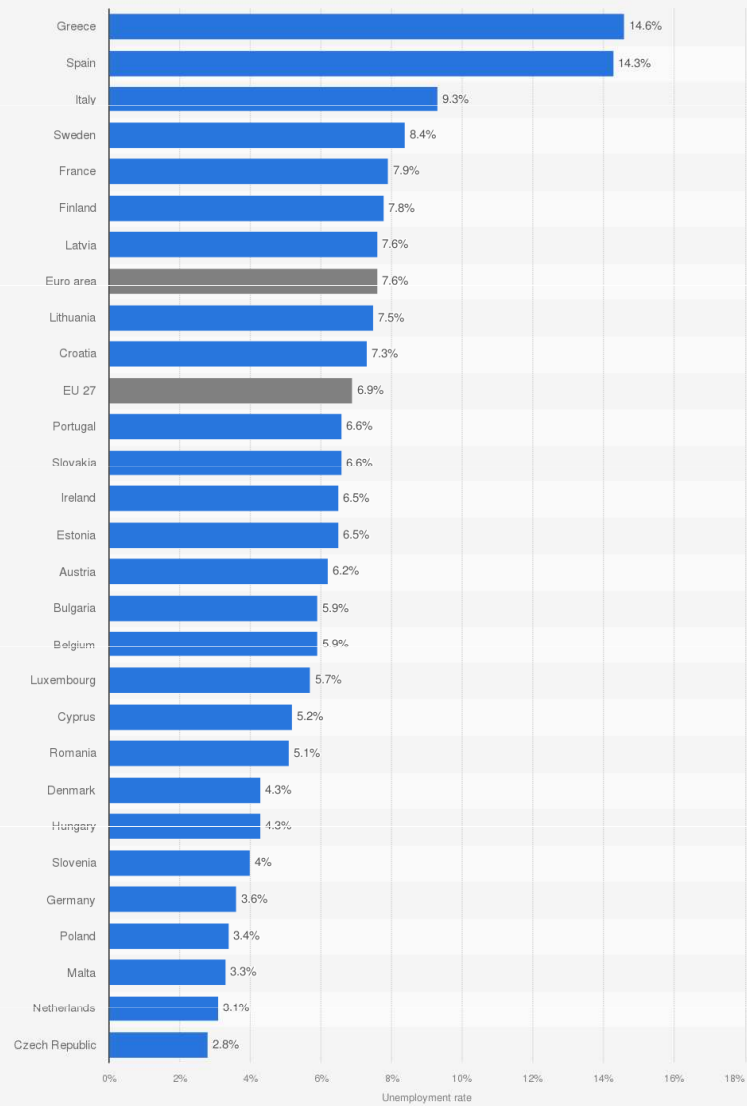
(people aged 15-74, in % of the extended labour force)

Note: Provisional data and low data reliability for Germany

Source: Eurostat (data online code: lfsi_sla_q)

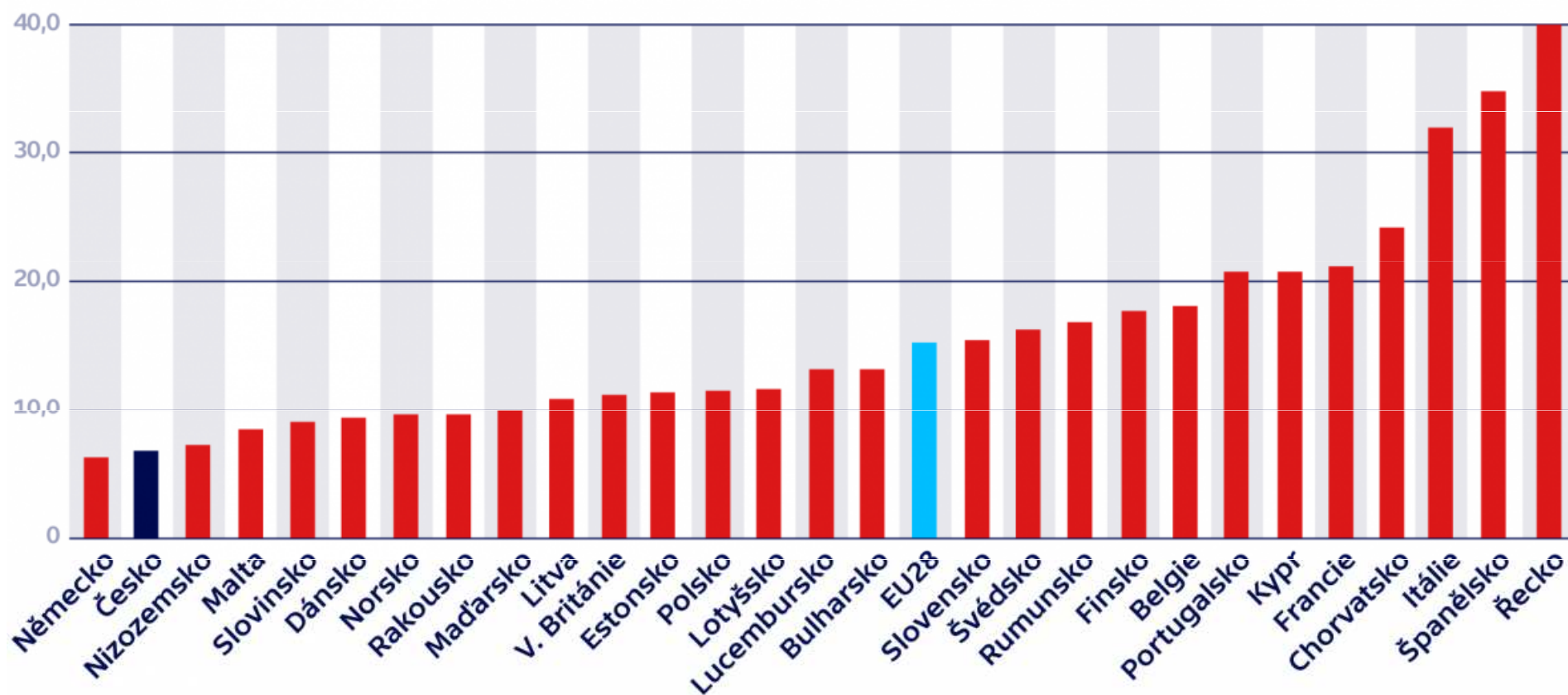
Unemployment rate in member states of the European Union in July 2021 (seasonally adjusted)

Source
Eurostat
© Statista 2021

Additional Information:
EU, Eurostat

Nezaměstnanost mladistvých v jednotlivých zemích EU (v %, průměr leden–říjen 2018)

Str. Zdroj: Eurostat, Macrobond, Ekonomický a strategický výzkum, Komerční Banka

- Z evropských zemí mimo EU měl nejnižší obecnou míru nezaměstnanosti Island (2,9 %).
- Z mimoevropských zemí mělo velmi nízkou míru nezaměstnanosti především Japonsko (2,4 %).
- V USA míra nezaměstnanosti činila 3,9 %, což bylo podstatně méně než v Evropské unii (7,5 %).
- V ní existovaly tři země, u nichž míra nezaměstnanosti překračovala hranici 10 %. Šlo o Řecko, Španělsko a Itálii.

- ***Jaká bude nezaměstnanost v ČR, Evropě.. letos, příští rok?
Po koronavirové krizi? A po příchodu desítek tisíc lidí z
Ukrajiny?***

